

Ketabton.com

راتپولونکی: رفیع اللہ ستانگزی
راتپولونکی: رفیع اللہ ستانگزی

نيوليک

مخگنه	سرليکونه
.....	سريزه
.....	خوشحال خان خټک
.....	گل پاچالفت
.....	صادق هدايت
.....	عزيز نسين
.....	علامه اقبال
.....	رابندر اناته ټاگور
.....	ماکسيم گورکي
.....	پوشکين
.....	تولستوی
.....	شولو خوف

بسم الله الرحمن الرحيم

ادبیات په الفاظواو کلمو کې دیواولس دافکارو وروستنی او عالی افاده ده . چې د ودې، انکشاف ارگانیک دوام یې مهم خصوصیات دي اوشفاهي اوتحریري عنعنې سره بیلوي .

ادبیات دیواولس دتولنیز شعور یوه برخه ده چې دهغه اولس د ادراک ،طبعي لیاقت په الفاظو کې څرگنده وي . ادبیات په یوه تاریخي مرحله کې دیوې معینې ټولني له خوا دمعین اقتصادي اوسیاسي نظام په غوښتنه منځ ته راځي .

ادبیات دانسان لفظي سلوک دي نوخامخا دنورواجماعي مؤسسو تراغیزی لاندې دي .

دیوملت ادبیات دهغه ملت دتاریخي ودې ،انکشاف اوتحول هنداره ده .چې دیوې خواد نوموړي ملت سیاسي تاریخي رڼا اوروښانه کوي اوله بلې خوا سیاسي تاریخ هم په خپل وار سره په ادبیاتو رڼااچوي اودهرملت ادبیات ځانته تاریخ لري .چې دتاریخ نه یې مراد دادی :

چې دتدریجي تکامل دعلمي قانون مندی له مخې باید دهغه ملت ادبیات داسې یوله بله څخه راوتلي وي چې مختلفي دورې ولري .

چې داخلي ارگانیک اوسستماتیک دوام اوانکشاف پکښې څرگند وي .اوهره اوسني دوره یې په نسبي توگه تر مخکنی دورې بشپړه اودفکر اومضمون په لحاظ نوې وي . دبشري پوهې دانکشاف په هره مرحله کې مور دیولر داسې حقایقو سره مخامخ کیږو چې یوډبله سره منظم ارگانیکي اړیکې لري اوهر یوپه خپل وار سره دهغه بل د رامینځ ته کیدو علت شوي دي .

ددي حقایقو دژورې اوهر اړخیزې څیړنې په پای کې دي نتیجې ته رسیروچې دملتونو په ځانگړو ادبیاتو سربیره یو ډول جهاني ادبیات موجوددي ، اودا ادبیات بیاځانته تاریخ لري چې موضوع یې په جهاني سویه دبشري شعور تدریجي تکامل دي .اوکومې لیکنې یا روايتونه چې ارگانیک تاریخي دوام نه لري یعنی دمختلفو دورو ترمینځ چې داسې سیستماتیک روابط نه وي چې دعلت او معلول د دیالگتیک په اساس وڅیړل شي د استاد بلنسکي په فکر هغه ادبیات نه دي که شفاهي وي که تحریري یوازې یوه عنعنه ده .

کوم ملت چې په اجتماعي اوکلتوري لحظ له نورو ملتونو لوړ وي . ادبیات یې هم تر نورو ادبیاتو لوړوي اوپه پای کې نه یوازې دنوموړې له مرگه سره نه مري بلکې دجهاني ټولني مشترک مال اودنړۍ دادبیاتو دڅپانده سین یوه برخه شي .هغه نو بیا د ملت د تنگ چوکاټ نه وځي او د بشریت عمومي چوکاټ ته ور داخلیري . ددغسې ادبیاتو یوڅرگند مثال دلرغونی یونان یوزرکلن په تیره بیا دپنځمې اوڅلورمې پیړۍ ادبیات چې دخپل لوړ ماهیت له کبله اوس دټولو ملتونو مشترک مال دي .اودبشري

فکر دعالی بیان په توگه یې خپل ارزښت ساتلی دی ویلی شو: چې ادبیات دتولني له خواپه شعوري توگه او تغیر شوي شکل مینځ ته راځي اودتولني گډه فکري پانگه ده ،دیوي تولني فکري ، عمیق او شعوري قوت دهغي تولني دادبیاتو معلومیري . اود ادبیاتولوروالی دنوموړې تولني کلتوري پلوشې دي . ادبیات دخپل بلوغ دتصدیق لپاره په تولنه اتکا کوي نود تحول ،ودې اوانکشاف له مخې دنړۍ ادبیات په څلورومختلفودورو ویشل کیږي:

1- لومړی دوره د(5000 مخزیردیز) نه شروع کیږي اوتر (1000 مخزیردیز) پورې رسیږي . اوپه دې دوره کې لرغوني مترقي ادبیات راځي .

اولو پدیخ جهان دوحشت اوجهالت په تپه تیاره کې ورک دي دا دوره زیاتره عنعنوي شکل لري اوله دوهمې دورې سره ارتباط نه لري .

2- دوهمه دوره : دغه دوره د((1000مخزیردیز)) نه رانیو لي اوبیاتر (498) زیردیز پورې رسیږي په دې دوره کې دلرغوني یونان ادبیات راځي چې دهومر د الیاد او اودیسی نه را شروع کیږي .

3- دریمه دوره : دادوره د(498م) څخه شروع اوتر(1321م) میلادي کال پورې رسیږي دا هغه کال دی چې درنسانس هیمو نستانو دلرغوني یونان اوروم دژبو اوادبیاتو هنر اواجتماعي علوم دزدکولو دپاره په یوه غږ سره جدي حرکت پیل کړ په دې دوره کې دمنځنیو پیړیو نسبتاً نیمگري اونیم ژواک ادبیات راځي .

4- څلورمه دوره : د(1321م) څخه شروع کیږي یعنی دلومړي ځل لپار په ایټالیاکي درنسانس دپیل کیدو راهیسی تر نن پورې رارسیري چې په دې دوره کې زیاتره چینایي ادبیات او خصوصاً اروپایي ادبیات پرمخ ولاړه چې اوس دپیرو هیوادونو دهرې پیړۍ ادبیات یې مختلفه بڼه لري اودیوي ځانگړی دورې اطلاق پرې کیږي .

نوددې لپاره چې دتاریخ په اوږدو کې دبیلو بیلو تولنو دعلمی اوفرهنگي ارزښتونو څخه خبرتیا تر لاسه کړو بڼه به داوي چې دنړۍ غوره اومتري ادبیاتو ته خاصه پاملرنه راوړوو .

په همدې خاطر د(ختیځې نړۍ ادبیات) ترسرلیک لاندې دلته دختیځې نړۍ ادبیات کوم چې واقعاً نړیوال ادبي شهرت لري ترکتني اوڅیرني لاندې نیسو . په دغه برخه کې دیوشمیر پیژندل شویوشاعرانو اولیکوالوپیژندنه دادب اوهنر په مورد دهغوي پاڅه نظریات او غوره آثار څرگند کړو ترڅو زموږ دافغانی تولني ادب خوبونوکی اوروشنفکران دغوره ادبي اوفرهنگي آثارو، افکارو اوهنري تجربو څخه باخبرشي .

وسلام

خوشحال خان خټک (1022-1100هـ) (1691-1691)

د خوشحال خان د ژوند، افکارو، آثارو او ملي نهضت په باب لرو او برو پښتنو ادیبانو، مورخینو، لیکوالانو او ختیځ پوهانو ډیر څه لیکلي دي په تېره بیا په دې ډېر شوکلونو کې دومره څه ویل شوي دي او دومره مقالې او کتابونه لیکل شوي دي چې دده د کړنلارې دوه برخې یې څه ناڅه روښانه کړي دي.

په افغانستان کې د خوشحال دنماځني او درناوي دپاره دوه لوی اودرانه بین المللي سیمنارونه هم تیر شوي او د سیمنارونو په نتیجه کې دوه لوی کتابونه د ((ننگیالي پښتون)) او ((توریالي پښتون)) په نومونو په (1345-او-1346) کې د پښتو ټولني له خوا خپاره شوي دي ، خو دا اوداسې نور داټول په خروار کې دیو خورد مثال لري او د خوشحال د آثارو او ژوندانه دپاره اوږده څیړنه پکار ده ځکه توره او غیرت فکر او سیاست ورکړه او سخاوت لیکوالي او کتابت داټول د خوشحال خان خټک په وجود کې یوځای شوي او دا غږ یې له خولې نه راوتلی دی :

که سخاده او که توره که خامه ده په دادرې توکه زما تللي نامه ده
خوشحال خټک خپلې زیریدني او دخپل پلار اونیکه گانودپیژندگلوې په باب داسې وایي :

((دهجرت زردو ویشتن سن و
زه خوشحال دشهباز خان یم
شهباز خان دیحیی خان و
یحیی خان داکوړي و
د خوشحال خان غورنیکه ملک اکوړي ملک درویش محمد (چې په چنچو مشهور و)
زوی دی چې دهندي مغلو د جلال الدین اکبر (163-1014 لمريز) په وخت کې
د خټکو د ټبر لوی مشر او دکابل دلویې لارې ساتندوی و او د خوشحال خان دکورنۍ ټاټوبی
(سرای)) هم ده ودان کړی دی چې (اکوړه) یې هم بولي او د پېښور لمر خاته په 35 میلی
کې اباد شوی ده.

خوشحال خټک په کوچنیوالي کې د ډېرو سختو پېښو سره مخامخ شوی دی هغه د شپږو کالو و چې په لنډي سیند کې ولوید او نږدې و چې مرشي خود سیند نه ژوندی راووت. د اته کلنۍ په وخت کې دیوې څپرې نه پرې کانی راولوید او دی یې په تندي زخمي کړ تر اوو ورځو پورې یې حال خراب و او بیا وروسته له څو مودې روغ شو. په دیارلس کلنۍ کې دخپل پلار شهباز خان سره دیوسفزیو (باکو خان) په مقابل کې په جگړه کې برخه واخیسته او په جگړه کې یې ډېره مېړانه وکړه.

خوشحال خان ته یې په اتلس کلنۍ واده کړی دی، خود هغه د وینا څخه داسې جوتیري چې دلمرې واده څخه خوښ نه و او خپله ناخوښي یې په دې ډول څرگنده کړې ده :
چې په عمر شوم اتلس دشباب په عنفوان
راکړه راغله جینۍ پلار نیکه یې بد ذاتان

خپل قسمت کړه راتر غاړه
 څه بلاده چې راتله به
 ددې هسي خاندان
 دادما په شېبستان
 خپل بابا کړه راتر غاړه
 که نه هيڅ نه وگمان

خوشحال خان په شل کلنۍ کې په شعر ويلو پيل کړی دی:
 په شل کاله کې دیک زما دشعر په اور بار شو

په دا دور دی پوخ چې شپيته کاله مي تللي
 په 1640 او 1641 زيږديزو کلونو کې کمال زيوچې د يوسفزيو يوه پښه ده خټکوته
 د ماليې ورکولونه انکار وکړ نوشهبازخان په يوسفزيو باندې حمله وکړه او خوشحال
 خان چې په دغه وخت کې اته ويشت کلن زلمی و، هم ورسره په دې جگړه کې ملگری
 و. شهبازخان سخت تپي شو او خوشحال خان په پښه په غشي ولگيد. شهبازخان ددې
 تپ څخه پنځه ورځې وروسته په 1050 لمريز 1641 زيږديز کال کې مړ شو او
 خوشحال خان دخلوپښتنو ورځو وروسته جوړ شو.

خوشحال خټک دخپل پلار دمړينې نېټه دا ډول بنودلي ده:

سن دهجر زر پنځوس و
 چې شهيد شو شهباز خان
 دشهباز خان دمرگ څخه وروسته خوشحال خان دشاجهان له خوا د سردارۍ په
 توگه دپلار په ځای وټاکل شو. خوشحال خان په دې وخت کې اته ويشت کلن و چې
 مشري ور په غاړه شوه او تر ډېر عمر پورې يې دا کار کړی دی، مغلو دخپل مقصد له
 پاره خټک او يوسفزيو يودبل سره په جنگ جگړو اخته کړي و، ځکه شاجهان په دې
 خبره پوهېده چې بي له خټکوددوستۍ او ملگرتيا څخه په پښتنو باندې حکومت نه شي
 کولای نوپه دې اساس هغه دخټکو سره ظاهري وضعه ډېره بڼه وه مگرپه باطن کې يې
 هيڅ کوم لوی منصب خټکوته نه و ورکړی.

دشاجهان په وخت کې دخټکو او يوسفزيو ترمنځ سخته دښمني وه، ځکه د خوشحال
 خان پلار هم د يوسفزيو له خوا مړ شوی و او خوشحال خان دخپل پلار دانتقام اخيستلوپه
 غرض د يوسفزيو سره ډېرې جگړې کړې دي او دهغوی ډېر کلي يې سپزلي دي. کله
 چې په 1657 زيږديز کال کې شاجهان په ناروغۍ اخته شو او ځامن يې دپادشاهۍ په
 نيولو په خپل منځ کې سره ونښتل او په نتيجه کې اورنگزيب (1659-1707 زيږديز)
 بريالی شو، خپل پلار او خپل نور وروڼه يې بنديان کړل او (دارالشکوه) يې وواژه په
 دغو پېښو کې خوشحال خان داورنگزيب سره ملگری او له ده سره يې ډېره مرسته
 وکړه. کله چې اورنگزيب خپل سياسي قدرت ټينگ کړ، نوځينو مسلوته يې رامخه شوه
 چې په دې کې يوه دخوشحال نيول او دپښتنو ځپل و.

سيد ميرخوافي چې په کابل کې د اورنگزيب والي و، دپېښور نايب مرزا عبدالرحيم
 ته يې ديو څو تنو مشرانو نيولو او بندي کولو امر دپاچاه څخه اخيستی و. کله چې سيد
 ميرخوافي پېښورته راغی او خوشحال خان يې دمشوري په پلمه راوغوښته او خوشحال
 خان هم په 1664 کال پېښورته راغی نوپه همدغه وخت کې خوشحال خان ونيول شو
 او بيا يې ډهلي ته بندي بوت. دهمدغه وخته دخوشحال دکورنۍ 85 کلنه دوستي او

وفاداري چي له مغلو سره يې دځينو مجبوريتونو له کبله ساتلي وه په دښمني سره بدله شوه او خوشحال خان داورنگزيب دښمن شو.

خوشحال خان يو نيم کال په بند کي تير کړ او څه نوره موده په هند کي نظر بند پاتي شو. ده خپل ډېر شعرونه په بند او نظر بندي کي ويلي دي. همدغه بندي توب خوشحال خان باندې ډېره سخته اغيزه وکړه او دده په روح کي يې دانتقام سوزنده جذبه راپيدا کړه. خوشحال خان دغه ناوره پيښه يعني دخپلي نيوني اود رتنبورد بند په هکله يو اوږد نظم ليکلی او په هغه کي يې دخپلو زامنو(1) او ترونو(2) رويه ډېره سخته غندلي او يو بندي په څير دپيښورنه تر ډهلي پورې دا ډول بيان کړي ده:

خورشويه ملکونو دا خبر په درست ديار
درست عالم دلگير شولاپښتون يارواغيار
دارنگ نيوه شي نواب ښه گني داکار
چپه خوله شوپاتي هيڅ يې ونه کړوگفتار
تيري شوي په بندگي ځمادوه مياشتي په شمار
ملک واره ويران شوخلقه شوپه کوهسار
وغوبنتي روپي پنځوس هزاره صوبدار
ماوي دربه نه کرم يويو چک اونه دينار
دواره لوريه وکړه سره داقول واقرار
يومغل يې پته بل موترونه شرمسار
زوي مي نادان ووپه خطالاره بسيار
مرگ کشتن که نه وي دوي دي نه پريښوي وقار

1- خوشحال خان په خپل نظم او نثر کي څوڅوځايه په بېلابېلوکلونوکي دخپل اولاد شمېر ښودلی دی چي ترشپيتو زيات او تردېرشو زياتي لورگانې درلودې. يوځای وايي:

اته ويشت لرم زويه	نه شته يو دبل په رنگ
بل ځای وايي:	ديرش مي زويه په شمار دي
	دشمسيو مي څه شمار دي
خوشحال خان په (1090) هجري قمری کال دزمانو شمېر هم دیرش ښيي:	
کال يو زر نوي دهجرت دی	هم تحول دی دمیزان
واره دیرش زويه لرمه	اوس حاضرپه دا اوان

هغه وخت چي خوشحال خان په ډيلي کي بندي شونو دده کورنی يې هم ديو عمل په ډول ډيلي ته وغوښتله مگر يوسف زو دخوشحال خان کور اوکھول وساته او حکومت ونشو کړاي چي ډيلي ته يې بوځي .

خوشحال خان په دي رازښه پوښو چي شخص اقتداردشخصيت دښمن دی او ظالم اومستبد اوفيوډالی حکومتونه خوشحال غوندي شخصيتونه نشي منلی . دغه رازعواملو په ده کښي ډيرلوی انقلابي فکرراپيدا کړاودظالم حکومت اصلي څيره ورته روښانه

شوه. خوشحال خان په زندان کې په شپو شپو خپله آينده سنجوله او پس د ډير فکرنه يې دا فيصله وکړه :

د خوشحال د خاطر جزم	پس له بنده دي داعزم
يامغلو سره رزم	يانبولي مخ مکې ته

دهمدغه عزم او پيمان په اثر کله چې په (1668-1669) کال کې خپل هيواد ته راغي نو په فکر او احساس کې يې داسې بدلون راغلی ؤ چې بيا تر مرگه د فويودالي مغلو سره جوړ رانغلو او دمړينې په وخت کې يې دا وصيت وکړ چې ما په داسې حاي کې کړی چې دمغلو د اسونوگړد راباندي ونه لويږي .

کوم وخت چې خوشحال خان کورته راوړسيد نو په دې وخت کې مهابت خان دکابل په صوبدارۍ مقرر شوی و او دخوشحال خان سره يې دپخوانه پيژندل .

په يوه څلورپيڅه کې يوځای زامن تر شپټو زيات گڼي :
 ((په شمار مې زويه تر شپټه زيات دي نيمگي به مړه وي نيمگي حيات دي)) (کليات 847 مخ)
 خوشحال خان په وروستي وخت کې دخپلو زامنو اونمسيو شمير سل بنودلی دي :
 ((دخوشحال خټک که سل زويه نمسي دي لا لايق دخاني نه وينم پسر)) (کليات 108 مخ)
 ۲ - خوشحال خان په يونظم کې خپل تر و نه دولس بنودلي دي :
 راپاتي يو نشو دوولس مې تر و نه وو ولاړل فنا شول چې او لسونه وو

کوم وخت چې مهابت خان پيښور ته راوړسيد نو داورنگزيب حکم سره سم يې په يوسفزو کې د((لنگرکوټ)) کلا په جوړولو بريد وکړ او هم يې خوشحال خان ته لوی منصب اود يوسفزو د علاقې حکمراني وروراندې کړه، خوڅنگه چې يوسفزو دخوشحال خان د بند په وخت کې دهغه سره مرسته کړې وه نو بيا په هغه په داسې ټيټه سودا ونه غوليد ځکه په دغه وخت کې له ده سره يواځې دځان سودا نه وه بلکې دخپل قوم او کلتور فکر ورسره وه نو هماغه وه چې مهابت خان ته يې په ځواب کې داسې وليکل :
 ((... که چېرې زه اوس د يوسفزو مخالفت وکړم نو دابه زما له پاره دانسانيت او پښتونولۍ په آيين کې يوه داسې بدنامي وي چې دهغې داغ به په يوې نیک نامۍ هم لري نه شي...)). پس له دې خوشحال خان دپښتنو کلک وفادار ليډر پاتې شو. سره له دې چې خوشحال خان له درې سوه ډېر اثار درلودل. دخوشحال کوم اثار چې دزمانې له تاراکه پاتې دي په لاندي ډول دي :

1. ديوان :

د خوشحال ديوان تر څلويښتو زرو زيات بيتونه لري لکه چې پخپله وايي :
 درست ديوان مې لکه باغ دعلم گنج دی
 په کې هر رنگه گلونه هر نهال

ددیوان می که بیت بیت سره حساب کری

ترخلوینت زره به تیرشی په سبرکال

دخوشحال دیوان خوځلي چاپ شوی دی :

⇒ په پېښور کې د بیلو له خوا . 1870 کال کې .

⇒ په هوتي مردان کې د عبدالمجید په سریزه د عبدالرحمن له خوا په 1929 کال کې

⇒ په قندهار کې د حبیبی له خوا په 1938 کال کې .

⇒ په پېښور کې د دوست محمد کامل له خوا په 1952 کال کې .

⇒ په پېښور کې د سید رسول رسا له خوا دارمغان خوشحال په نامه په 1964 کال

⇒ د پښتو ټولني له خوا چاپ شوی دی

⇒ په دانش خپرندویه ټولني کې د خوشحال خان بشپړ منظوم کلیات په 1385 یونیز

لمریز کال کې د زاهد مشواڼي له خوا چاپ شوی دی .

پاتې دي نه وي چې د خوشحال خان د بیتونو شمېر څلویښت زرو ته رسیري خو

یوشمېر یې په لاس کې نه شته .

2. فضل نامه : (دوروکی بحر مثنوي مذهبي مسایل) یو دیني کتاب دی .

3. فرخنامه : د توري او قلم د بحث اثر دی .

4. فراقنامه .

5. ریاض الحقیقت .

6. هدایه (د عربي نه په پښتو ترجمه) ده .

7. دستارنامه .

8. صحت البدن

9. سوات نامه

10. عیار دانش (د فارسي څخه ترجمه)

11. آیینه (د فقهې کتاب)

12. بازنامه (د ښکار بحث دی)

13. بیاض (په نثر کې د پښتو تاریخ)

14. د پښتو تاریخ (ورک دی)

15. زنخیري (دلند لیک په باره کې یوه لنډه رساله) ده .

16. د خوشحال رباعیات

17. تفسیر سورت یوسف (1)

د خوشحال داشعارو مفکوره

د خوشحال په اشعارو او اثارو کې د ټولني د ژوندانه مختلف اړخونه په څرگنده توګه

ښکاري . دده په اشعارو کې د پند خبرې، سیاست ، ننگ، توره ، پت، ښپګڼه، وفا، درانه

خویونه ، علم ، هنراو کار، د وطن مینه ، انتقاد، زر او مال، دخان ښودنه ، دوستي ،

عشق، ازادي، بشردوستي او داسې نور مسايل شته دي چې په لنډ ډول به داشعارو په راورلو وښودل شي .

همدا ډول خوشحال خان په پښتو کي داشعارو ټول ډولونه لکه : غزل، قصيده ، رباعي، قطعه، مثنوي، مسدس، مخمس....)) . رواج کړل .
(1) دنورې او قلم خاوند . دپېښور چاپ 29 مخ

گل پاچا الفت

گل پاچا الفت دعزیز خان په کڅ کې په (1287 یونیز لمريز) او په (1909 زېږدېز) کال زېږېدلی دی. پلار یې میر سعید پاچا او نیکه یې سعید فقیر پاچا نومیري چې دنسب سلسله یې دحضرت عبدالقادر جیلاني په واسطه حضرت محمد (ص) ته رسیږي .
گل پاچا الفت دفطرت په لمن کې لوی شو دطبیعت روزنه او پالنه یې ولیده او لکه دکابل سینددغاري غاتول دلغمان اوبو او هوا لوی کړ هغه وخت مدرسه یا مکتب نه وه چې دا گل په کې سبق ولولي خو لکه دپښتو نورو ماشومانو یواځې د فطرت نه درس واخیست .

اسمان او ځمکې ته دومره ځیر شو چې دفطرت اسرار یې په خپل ژور کاته لوڅ کړل او هغه څه یې زده کړل چې بل چا په مدرسو او پوهنتونونو کې نه وه زده کړي .
دلغمان دورشو ښکلی گل دپښتو ادب په گلستان کې ډزر په ښکلا وغورید او په الفت مشهور شو الفت دپښتو ادب یوځلانده ستوری دی، که دپښتو ادب نن ورځ یو بهترین لیکوال او شاعر لري نو هغه به الفت وي .

دالفت هنر په پښتو نثر او نظم کې ښه ښکاري او ځانته یو خاص طرز لري، دالفت نثر هم شعردی اونظم هم شعردی کوم وخت چې په نثر څه لیکي نو دفطرت ډېر نازک او واړه دقایق ویني او څرگندوي ، دانسان داجتماعي ژوند ډېرې ښیگنې په داسې ژبه بیانوي چې لوستونکي یې د ده استدلال په ښه ډول قانع کوي. دالفت په نثر او نظم کې کوم تاریخي او فلسفي استدلال نه شته مگردفطرت د هر گوټ څخه داسې دلایل راباسي چې تر هر رنگه منطقي استدلال ښه او ټینگ وي. دده هنر همدا دی چې ځانته خاصه د استدلال لاره لري او دژوندانه عادي وقایع هریوه دده له پاره دشعر یوه غوره موضوع وي .

کله کله دالفت نثر تر نظم خور وي الفت په نثر کې الفاظ هسي سره پیودلي چې ترهر رنگه نظم ښه ښکاري او غوره وي دهنرمند هنر او کمال دادی چې عادي شي ته ښکلی رنگ ورکړي ، لنډه داچې الفت یو ماهر او ستر هنرمند دی چې دده په هنر کې دادري غټې ښیگنې وینو :

1- جمال : - دالفاظو او کلماتو غوره کول او بیا دهغو ترتیب او پیوندونه یعني نظم یې غټې ښانې دي .

2- برهان او استدلال : - که دفطرت له هر مظهره څخه وي یومنی دلیل جوړولی شي او دده په نظر کې ددنیا ټول مظاهر داستدلال له پاره څرگندې ښنې دي .

3- انتقاد: - انتقاد دده دهنر غټه بښېگڼه ده ، دمظلومو خواخوږی دی، د اجتماعي ظلمونو سخت دښمن دی، لیکنې یې که منظومې وي او که منثورې ولې تېریو ته گوته نیسي او دده قلم په دې خوا کې ډېر تیز دی .

ددښمنانو اسرار لوڅوي او دمظلومولوڅو لغرو په کوټو ورننوځي ددوي د فلاکت او بدبختۍ حال گوري او هغه داوولس دعبرت له پاره په داسې ژبه بیانوي چې که دچازره کلک هم وي بیابه هم اغیزه پرې وکړي دالفت هیڅ منظوم یا منثور اثر نه شته چې له دغو بښېگڼو ځنې خالي وي، ځکه نن دپښتنو لیکوالوپه ډله کې استاد الفت ترټولو مخکښې دریري او دده لیکونه دپښتو ادب شمله گڼلي شو.

داستاد الفت ادبي خلاقیت

خدای بښلی الفت دمعاصلو پښتو ادبیاتو ستر نقاد دهنري نثر ښکاره مترقي نماینده او په پښتو شاعرۍ کې د ډېرو گټ، رو اجتماعي موضوعاتو سپرلو او څیرلو نه په غیر دنوي تخيلي شاعرانه ابتکار خاوند گڼل کيږي. دالفت نبوغ په دې کې نه دی چې په ډېرو پوستونو کېنې یې کار کړی دی یا څوځلي ولسي شورا کېنې دخلکود نماینده (وکيل) په حیث پاتې شوی دی .

مور دده بل اړخ باندي خبرې کوو:

لکه چه پوهیروپه یوه ټولنه کې نوي دموکراتیکې غوښتنې اودهغوی نه رابرسیره شوي مترقي مفکورې په خپل سر منځ ته نه راځي بلکه دادیولر هغو اجتماعي، اقتصادي قوانینو پربنسټ اومترقي ایدالونه دټولني درون اندې قشرپه وسیله پراختیامومي ددغو په انتقال کېنې دشاعر اولیکوال رول ډیربا ارزښته دی ځکه چه د اوسنیو ادبي مطالعاتو څیرنوداثابته کړې چه یو اجتماعي ، انساني لیکوال اوشاعر باید دمترقي مفکورو ممثل اوناقل وي .

استادالفت دخپل ځان اومسلک په څرنگوالي ډیر پخوا پوشوی اوپرته له دې نه چه په کومه مدرسه کېنې لوستی وي هغه یې دخپلو مغزونه راوبستلي دي اودخپل ادبي پر نسپ د بنسټ دتیزې په حیث یې منلي دي مور ته دعلامه اقبال داشعر معلوم دی چې ویلي دي :

ویلي دي اقبال چه دقوم شاعران سترگې دي

دردچې په هرځای وي دوجودپه گریان سترگې دي .

خوداستادالفت لپاره یوازي ژر اکفایت نه کوي ځکه چه انسان احساس هم لري او ... کړه وړه هم نویوازي ژر اکول یو بي فایدي شی دی بڼه به داوي چه احساس سره عمل هم ملگری شي ترڅوچې دمنځه تللواو اساس چاره یې وشي. الفت وايي:

دادنیاصفت دی دغه چې هم ښکلي وي هم بکره

اوس دغه ښایسته واره دشاعرپه دښتان کې

داستاد الفت په نظر کېنې شاعري دهرچا کارنه دی ممکن ډیرکسان وکولای شي چه ژبې ته هنري فورم ورکړي الفاظ سره وپیودي اویاحتى عادي خبرې هم دواعظي

اوخطابي مقام ته ورسوي خو کوم شيانوته چي الفت په شاعري يې غاړه ايردي هغه معنوي ... کيفيت د قوم فکر د قوم غم اودنوروفکرونو انتقال دحقيقت لتون ورسره دلفظي هنر بنکلا او ابتکاردی.

که رښتياهم مور په دغه صفاتوکوم شاعر لتوو نو دالفت نه پرته بل څوک دې مرتبې ته نه شي رسېدلی . داده خپله خبره چي ((په لاره ډېر خلک تيريزي څوک هغه مرغلره مونده کوي چي دکومي بنکلي پيغلي د اميل نه لوييزي او څوک د زاړه ديوال توره کتوه گوري .)) دده دبصارت ((بعارت)) همدغه قوت يا استعداد دده اثارو ته ابتکاري رنگ ورکړی چي د تخيل په گانه بنکلي شوي دي زمور په نزد دده هر شعر منتخب او غوره دی .

لکه څنگه چي مخکښي وويل شوه استاد الفت دوخت سوالونه او مهم پرابلومونه درک کړي دي او دهغو په اساس يې خپل شاعرانه نسب العين تعين کړی دی دده په اثارو کې داسې نموني به ډېرې کمې پيداشي چي په هغوی کښي داجتماعي-ملي-وطني-سياسي- موضوعگانې نه وي څرگندي شوي. دده په اثارو کښي مهم موضوع داده چي افغانان خپل وروسته والي ته متوجه کړي اودنوي ژوند له پاره رابېدار شي.

مور ډېر داسې ليکوالان او شاعران پيژنو چي په نامسادرو حالاتو کې د ريباليزم په عصر کښي په رومانتيک ټالونو ځانگي او يا اجتماعي او ملي مسايلو دڅيرلو په ځای تصوف ته قلم ټينگ کړی او طبيعت ته ولاړ شي.

خودشلمې (20) پيری قهرمان نسل دغسې نامساعدو شرايطو سره پنجه نرمه کړې او قراريې په قرار کې ونه لټاوه، استاد الفت دعصر د ترجمان او پښتو کلاسيکو ادبياتو ديو اصل وارث په توگه دا ضرورت درک کړ او دمړيني تر وخته يې وپښ زلمي ته سندري ويلي . داستاد الفت په اشعارو کښي (منثور او منظوم) کې ډېر اجتماعي موضوعگانې په بنکلي رنگ اجراشوي دي. مور نه وايو چي الفت مينه نه درلوده. زړه يې نه وه او يايې بنکلي مخونه نه خوښيدل نه دده سره هرڅه وه ، دی نه يوازي دانسانانود بنکلا په کيفيت پوهېده بلکي دطبيعت ټولي بنکلاوي ده ته څرگندي وي دسهار هغه خوږه ورمه چي نورو دساه کښلو له پاره په کاروله نو ده به يې له لطافت او بنکلاوي د نوي ژوند پيغامونه هم لوستل کيږي، خو ددې ټولو په موجوديت کې استاد الفت شو .

ټولنه دهغه محبوبا شوه او دبنکلي پيغلي دهسکې مرمريني غاړې داميلونو دانې دبزگر او کارگر دلاس ټټاکي دده الفت دی چي مور کې ځای لري او ترڅو پښتون اولس ژوندی وي نو به الفت ورسره وي .

استاد الفت دټولني اساسي او عمده رکن ((بزرگان)) په ډېرو بنو الفاظو ياد کړي او دهغوي سره يې تل خپله خوا خوږي بنودلې ده البته يوازي همدا هم کافي نه ده بلکي د دوی دپاره يې څه تول کړي دي داچه الفت ددغي مقدسي سياسي - اجتماعي ايديال په تحقيق ورکولو کې څومره بريالی ؤ هغه ځانته موضوع ده بلکي هغه

اجتماعي جريانونه ضرور ياد وو چي ددغي زحمتکشي طبعي داقتصادي اجتماعي موقف نه رابرسېره شوي نابرابريو په باره کي ويل شوي .

زه بل څوک نه يم اولاد دغريبانويم

سکني ورور دعاجزانو دخوارانو يمه

يمه له خاورونه پيدا خورمه له خاور نه پيدا

دلاس نيالگي ددي غريبو دهقانانو يمه

په زړه کي دبل چا محبت مه لټوي

زه دخوارانو د ډيو له پتنگانو يمه

په پورته شعر کي استاد الفت ډېر اوچت او عالي انساني احساس او تفکر انعکاس موندلی دی هغه ځان دغريبو گټو ساتندوی او دهغو ډيرگنو ددبمنانو دبمن گټلی هغه ډيري پيچلي ورځني موضوعات په ارامه لهجه او سره سينه بيان کړي دي دهغه ډيري ليکني دوعظ او نصيحت په شکل دي خوپه پورته شعر کبني يي لهجه تونده او دريځ يي برابر دی، کله چې دی په کليو او بنارونو کي طبقاتي امتيازات گوري يو په موټرکي اوبل په خره پسي روان دی،نوبيا ددغه ټيټ او چگ داصلاح له پاره انتقادي ليکني کړي دي .

داستاد الفت اثار او ليکني

که سړی داستاد الفت داثارو مطالعه ولري نو به ورزياده شي چي دده اثار په عمومي ډول تر پنځو کټه گوريو لاندي مطالعه کېدای شي .

1- تخليقي اثار 2- تحقيقي اثار 3- تحليلي اثار 4- ترجمي 5- په نورو ژبو ليکني

1- تخليقي اثار : داستاد الفت تخليقي اثار په دوه عمده څانگو ويشل کيږي : منظوم او منثور

الف : منظوم اثار : لکه : 1- دپسرلي نغمه 2- بڼه لمسون 3- عالي افکار 4- دازادي پيغام 5- غوره اشعار 6- دزړه وينا 7 – ناچاپ اشعار .

ب : منثور تخليقي اثار : لکه : 1- بله ډيوه 2- نوی سبک او نوی ادب 3- غوره نثرونه .

2 – تحقيقي اثار : استاد گل پاچا الفت دخپلو مهمو او جالبو تخليقي اثارو تر څنگه په بېلو بېلو برخو کي تحقيقي اثار رامنځ ته کړي دي چي په لاندي ډول دي:

1- لغوي څيړنه 2- څه ليک يا ليک پوهه 3- املاء او انشا 4- ليکوالي 5- ادبي بڅونه 6- پښتو سندري 7 – ملي قهرمان 8- منطق 9- پښتونولي... او په همدې ډول ځيني نورې مقالې او رسالې دي .

3 – تحليلي ليکني او اثار : داستاد الفت ځيني اثار او ليکني تحليلي بڼه لري د موضوعاتو تفصيل او تفسير يي دده خپل تحليل دی.

استاد په بېلو بېلو وختونو کبني تحليلي څيړني او مقالات وړاندي کړي دي چي دمثال له پاره يي دخولیکنو يادونه کووو :

1- زمور ادبي نهضت يا اوسنی ادب 2 - دپښتو اوسنی مشاعرې 3- دشعر او ادب په مجموعه کې دشعر په باب داستاد دیوه تحلیلي مقاله چاپ شوي دي . سربربره پرادبي تحلیلي څیړنو استاد دسیاسي پښتو او اجتماعي مسایلو هم ځینې تحلیلي څیړنې اولیکنې لري لکه: داوولس، افغان اونوروملي او دولتي جريدو کښې دورځنیو پښتو سیاسي او اجتماعي مسایلو په باب تحلیلونه

1- لور خیالونه او ژور فکرونه 2- داحمدشاه بابا افغان ترجمه او لنډیز 3- دتولني علم 4- د مؤفقت لاره داستاد دوه نور اثار دي چې له نورو ژبو يې ترجمه کړي دي خو چاپ نه دي . 5- په نورو ژبو لیکنې لکه چې دمخه مو وویل استاد الفت له خپلې مورنۍ ژبې (پښتو) سربربره په نورو ژبو هم پوهېده په دغو ژبويي لیکنې کړي او اشعار يې ويلي .

1- فارسي لیکنې : په فارسي ژبه استاد کوم مستقل اثر مور ته نه دی معلوم خومتفرقي لیکنې يې زیاتې دي . استاد ډېر علمي - سیاسي او ادبي مسایل په دې ژبه کښلي دي او ښه اشعار يې هم په دې ژبه ويلي دي .
2- عربي لیکنې : استاد الفت په عربي ژبه هم لیکنې لري دده عربي لیکنې دالفلاح په مجله کې چاپ شوي دي، استاد له دغو پورته ډول معرفي شوو اثارو سربربره نور ډېر کتابونه لیکلي دي چې ناچاپ دي. لکه : 1- نوی څرک 2- اجتماعي نظریات .

صادق هدایت

صادق هدایت د (1281) کال دبهمن په میاشت کې په یوه بدایه کورنۍ کې وزیږیده او دا هغه وخت دی چې په ایران کې دازادي غوښتنې حرکت شروع شوی و . لومړني تحصیلات يې دعلمیه په مدرسه کې او متوسطه تحصیلات يې دسن لویي په دارالفنون کې سرته ورسول او په فرانسوي ژبه پوهزده .

هدایت دخپل ژوند په لومړیو کلونو کښې دانسان پیژندنې په مطالعه پیل وکړ او دانسان افکار او رفتاريې ترمطالعي لاندې ونيول صادق هدایت خپل لومړنی کتاب د (فوايد گياه خوري) په نامه چاپ کړی دی .

په 1305 کال دمحصیلينو په لومړۍ ډله کې اروپاته ولاړ یوکال يې په بلزیک او وروسته يې څلورکاله په فرانسه کې تېر کړل خپل وخت يې دمھاري زیات وخت يې دادبیاتو دمطالعي او تحقیق په برخه کې چې ده زیاته مینه ورسره درلوده تېر کړل. وايي چې په همدغه وخت کې يې دخان په وژلولاس پورې کړ چې بیا خلاصون (نجات) ورکړل شو.

په 1310 کال کې دزیاتو معلوماتو سره چې عمريې دپرشوکالوته رسېده بېرته ایران ته راستون شو لومړی دایران په ملي بانک کې استخدام شو،چې ډېر ژرله هغه ځایه وشړل شو، ورپسې يې په یوه ساختماني شرکت کې کار پیل کړ اوله دې وروسته بیا په بانک کې مقررشو لنډه داچې په پای کې يې دموسیقی او ښکلو هنرونو په اداره کې چې

دده په زړه پورې څانگه وه په کار پیل وکړ چې خپل زیات وخت به یې په څیړنو او مطالعو تېراوه .

له دې وروسته هدایت بیا د سفر عزم کوي او په 1315 کال هند ته ځي چې هلته پهلوي ژبه زده کوي، او هغه اثار چې په پهلوي ژبه د ایران په باره کې لیکل شوي وه په پارسي ژبه وژباړل او په همدې ډول یې دهند دخلکو ژوند او فلسفه تر څیړني لاندې ونيول.

په دې وخت کې صادق هدایت دماډي ستونزو سره لاس او گربوان کيږي او بېرته ایران ته راځي هغه اثار چې هدایت دخپل ژوند په شلوکلونو کې منځ ته راوړي زیاته برخه یې څیړني ، ژباړې او په همدې ډول یولړ نور اثار چې چغې ژراگانې او ناامیدی هغه هم د کتابونو په توگه د ځان سره لرلي نور څه نه دي .

دده دهنري اړیابي په برخه کې باید سړی ووايي چې دی دهند ادبیاتو د فلسفي دخلکو د ادبیاتو او د ژبې پیژندنې په برخه کې د زیاتو معلوماتو خاوند دی .

د شهرپور څخه وروسته سم دلایسه قفلونه ماتیري خولي خلاصیږي او هدایت هم مسکي کيږي دخپلې په زهرو لرلي کوتي څخه راوړي او په خپلو دغو اثارو لکه د (حاجي آقا) (آب زندگی) (فوائد گیاه خوري) او (میهن پرست) خلک له خوبه راویښوي. مگر افسوس چې هدایت ډېر ژر د ناامیدی ځنځیرونه خپل لاسون ته اچوي او هغو خاصو شرایطو ته چې منځ ته راغلي وه ځان تسلیموي او دخپل وروستي اثر چې د ((پیام کافکا)) په نامه یې په (1327) کال کې ولیکه او خپل هنري ژوند پای ته رسوي . پاتې دې نه وي چې د صادق هدایت په وجود کې همپشه دوه متضاد قوتونه د جگړې په حال کې وه هغه ژوند او مرگ وه .

صادق هدایت تل د ایران دکورنیو شرایطو تابع وه په دې مانا چې کله به وضعه لږ څه مناسبه وه نو دده په ژوند کې به هم بڼه والی منځ ته راته او کله به چې ارتجاعي او شیطاني قوتونو چارې واگې په لاس کې لرلي نو د هدایت اندامونه به هم لږ زږدل له همدې کبله ده چې ځینو هدایت د نابغه په نامه یادکړی دی او ځینو د لیونی او تند خویه خطاب ورته کړی دی .

هدایت په 1329 کال کې د وروستي ځل له پاره پاریس ته ځي او هلته هم په مشکل سره دخومیاشتو د پاتې کېدلو امکان لاس ته راوړي او په شکایت لاس پورې کوي چې په فرانسه کې د ایرانیانو له پاره مشکلات وجود لري او داسې نور

هدایت غوښتل چې سویس او باکو هېوادونو ته لاړ شي مگر ژوند ورسره یاري ونه کړه او د (1951) کال (4) اپریل کې چې د (1330) کال د فروردین د میاشتې سره سمون خوري د (48) کالو په عمر یې خپل غم لرلی ژوند پای ته ورساوه .

عزيز نسين (نسين) دترکي خلکو ليکوال او طنز ليکونکي

عزيز نسين چې اصل نوم يې نصرت دی په 1915 کال په استانبول کې په يوه بې وزله کورنۍ کې پيداشوی دی .

دعزيز نسين پلار چې اصلاً په ((انادولو)) کې لوی شوی وو په ديارلس کلنۍ کې استانبول ته راغی او دعزيز نسين دمور سره چې دا هم اصلاً د (انادولو) اوسېدونکي وه واده وکړ. او عزيز نسين د لومړي نړيوال جگړې په يوه خونړۍ ورځ دجون په مياشت کې د هېبلي په ټاپو کې دنيا ته راغی .

دی ديوې بې وزلې کورنۍ بچۍ و. اوپه دې وياړ کوي چې دخپل ملت اوخلکوپه هغه کتار کې ولاړ او منصوب دی چې دهېوادپه سلوکې نوي خلک په دغه کتار کې شمېرل کيږي.

عزيز نسين نورڅلورورونه درلودل چې دلورې اوتندې په وړاندې يې مقاومت ونشو کړای اوديوېل پسي يې خپل ځانونه دلاسه ورکړه .دعزيز نسين مورپه (26) کلنۍ کې ددې لپاره چې اعيان او اشرف وکړای شي چې بنه ژوند تيرکړي مړه شوه .

څنگه چې پوهيږي دسوداگرانو اوپانگوالو ژوند په پانگوالي هيوادونوکې ډېر بنه دی نوپه داسې يوه هيوادکې چې هلته يوه نيمه خوا اوغيرې صنعتي پانگوالي حاکمه وه اوده ليکوالي ته مخه کړه اوخوندوره خبره خوداده چې ددوي په کورکې هسې داکارنه وکړی يعنې دده په ټوله کورنۍ کې داسې څوک نه و چې لوستل اوليکل وکړای شي .

عزيز نسين په (1940) کال کې يوې خطرناکه ناروغې ونيولواو دې ناروغې تقريباً دوه کاله وځورولواو وروسته له دووکلونږڅه بنه شو، نسين لا وروکې و چې دخپلوملگروسره يې دلوبوپه وخت کې دليکوال رول لوباوه، عزيز نسين په يوه پوځي بنوونځي کې په لوست بوخت واوددې لپاره چې دهېواد په پوځ کې خلکوته خدمت وکړي اوڅرنگه چې دهيواد په پوځي بنوونځيو اوپوهنځيوکې دليکوالۍ اوسياسي زده کړوسره مينه نه وه اودپوځ په ټولوڅانگوکې لکه ملکي اداره - پياده - زغره لرونکې مخابره اونوروڅانگوکې دليکوالۍ دڅانگې نښه نښانه نه وه په(1944) کال کې دپوځ څخه استفاو کړه. نسين دليکوالۍ په دنده لاهغه وخت پيل کړی ؤ چې پوځ کې ددې له امله چې ده خپلې ليکنې په خپل نامه نه شوي خپرولې نو دخپل پلارپه نامه يې چې عزيز نسين نومیده خپلې ليکنې خپرولې . اودغه ساختگي نوم ډير ژر دده اصلي نوم شو او اوس يې هم خلک په همدغه نامه پيژني . هغه وخت خلکو نسين ځوان ليکوال بللو اودده پلارپه کړوپه ملا اوسپيني ږيري په يوه اداره کېنې په کاربوخت ؤ . اوپه تيره بيا چې چا هغه په اصلي نوم نه پيژانده دغه کار دهغه لپاره ډير ې ستونزې منځ ته راوړلې اودده پلار ترڅو چې ژوندی و ونشو کړای چې داثابته کړي چې دهغه نوم عزيز نسين دی. کله چې دنسين کتابونه دنړۍ په ډيرو ژونديو ژبو وژباړل شول ديوې بلې ستونزې سره مخامخ شو، داځکه چې ځنې خلکو دتأليف دحق پيسې د عزيز نسين په

نوم راليرلي خوددي لپاره چي دده نوم نصرت نسين و ددغو پيسو داخستلو څخه عاجز پاتي كيدو .

نسين هم ډاڪټرو ليكوالانو په څير ليكوالي دشاعري څخه پيل كړه او وروسته يي بيا ددي له پاره شعر او شاعري خوشي كړه چې يي نه غوښتل شعر توهين كړي. داځكه چې ده شعر او شاعري ته ډېر درناوی لرلو البته خلق شعر او خلق شاعر ته نسين دشعر په ستر توب پوره ايمان لري او په دې پوهېده ، هغه كسان چې ستر شاعران دي زيار كاري چې ستر ليكوالان هم شي .

نسين هغومره چې په ليكوالی كې موفق و په شاعري كې يي هم كم لاس لرلو...
عزيز نسين دخپل شعر دشهرت په باب داسې وايي :

((البته زماشعرونه ددي له پاره مشهور شول چې ماترخپل شعرلاندي ديوي ښځي نوم ليكه او په دې توگه مي خپله لومړنی دژوند كيسه دپورتنی انگيزي ترتاثير لاندي وليكله او هغه مي يوه انجمن ته ورکړه دانجمن رئيس چې څرگنديده دليكوالی سره ډېره اشنایي نه لري ددي پرځای چې كيسه يي وژروي ، كټ،كټ يي وخنډل او ماته يي وويل : پس له دې نه مور ته همداسې دخندا وړ كيسې وليكه آفرين !

دليكوالی په نړی كې مي دغه كيسه لاتراوسه هېره شوې نه ده زياتره كيسې مي چې دخلكو دژړا او دطبقاتي ژوند تل ته دخيركېدو له پاره ليكلي دي ځيني لوستونكي يي خندولي دي او په دغه وسيله يي پرماباندي دفكاهي ليكونكي نوم اېښی دی . خو (تراوسه هم چې ډېر كلونه تېر شوي دي زه پوهيرم غواړم تاسوته ووايم البته زه دزمانې په بهير كې فكاهي ليكونکی شوم اودخپلو مينه والو او اشنایانو ددي پوښتنې په ځواب كې چې فكاهي ليكنه څه رنگه هنر دی، دومره ويلي دي چې فكاهي ليكنه دليكوالی ډېره سخته څانگه ده ، په 1945 كال كې دوخت د دولت په مرسته او دځينو قشري عناصرو په همكاري دعزیز نسين د ورځپاڼې دفترچي (ټان، TAN)نومیده ونريد او پس له هغه نه ډېره موده بېكاره پاتي شو اوديوې مړی ډوډی دلاس ته راوړلو له پاره بېهلي ځلي كولي او هيڅ يوې ورځپاڼې او يا مجلې ورته دكار اجازه ورنه كړه او مجبور شو چې په (200) مستعارو نومونو سره ورځپاڼو او مجلو ته مقالې او راز، راز مطالب وركړي، دده مطالب په دغه وختونو كې ورځپاڼو او مجلو ته دهغو داستانونو، راپورتاژونو، لطيفو او عشقي كيسه ليكل وو چې ټولو يي دخلكو د دردونو څخه حكاييت كاوه.

دده مستعار نومونه ترهغه وخته پورې پاتي كيدل چې دورځپاڼو او مجلو آمران دحقيقت څخه يعنې داصلي ليكوال دهويت څخه خبريدل . خوپس له هغه نه يي بيا بل مستعارنوم پرځان اېښوده بايدووايو چې دنسين مستعارو نومونوډيرې اشتباه گانې منځ ته راوړلي دمثال په توگه دده د هغه لنډ رومان نوم چې کوچنيانو ته يي ليكلي و.

((هغه)) او ((اور)) ايښی و . دغه دده ددولسو زامنو نومونه وو دغه كتاب ډير ژر مشهورشو اوپه وړكتونواوښوونځيوكښي يي دلوست دكتاب په توگه ورڅخه گټه

اخستله . ان دمیرمنو دتولنی استازی ددغه کتاب دناشر سره چې یوه څلویښت کلنه وه مرکه وکړه .

اوبیا هغه مقاله چې یې دیو فرانسوي په نامه ولیکله خورا مشهوره شوه اودغه مقاله دفرانسي دمقاله لیکلو دیو طرز په بڼه په یوه نندارې کښې ولوستل شوه .
بیایې په یوچینایي مستعار نوم یوه مقاله ولیکله چې دغه مقاله هم دچین دسبک په فکاهي مشهور شو . البته په هغه موده کې نسین ونه شو کړای چې دکورنۍ او دکوچنیانو دژوند لگښت دلیکوالی له لارې نه لاس ته راوړي په بقالی، خواړه خرڅولو او عکاسي یې لاس پورې کړ او همدا راز یې دیوڅه مودې له پاره په یوه شرکت کښې دمحاسب په توگه هم کار کړی دی .

نسین دخینو اثارو دلیکلو گناه پنځه میاشتي په بند هم محکوم شوی چې ددغې جملې نه شپږ میاشتي دهغې مقالې له امله وو چې دمصر دپاچا ملک فاروق او دیوبل په هکله یې لیکلی وو، نو دوی دخپلوشفیرانو په واسطه نسین تر قانوني تعقیب لاندې ونیو او بندي یې کړ . نسین دخپل بندیتوب په باب داسې لیکي: ((کله چې په کال 1945 کې ونیول شوم – پولیس دشپږو ورځو تحقیقاتو په ترڅ کې راڅخه وپوښتل چې : دهغه چا اصلي نوم چې کیسې او مقالې یې په دومره مستعارو نومونو چاپیږي څوک دی ، باور وکړی هغوی ډاډه نه وو چې دا دومره اثار به زما وي .

دوه کاله وروسته کار برعکس شوه هرڅومره لیکني به چې په مستعار نوم دپولیسو لاس ته ورتلې هغه به یې زما په حساب شمېرلې او زه له ډېرو رېرونو او کړاوونو څخه وروسته په دې بریالی کېدم چې ثابته کړم دغه لیکنه زما نه ده یوځل شپاړس میاشتي دبل چا دیوه لیکني په گناه دپولیسو له خوا بندي شوم ...)

نسین په 1956 کال په ایتالیا کې دفکاهي لیکونکو په سیالی کې کډون وکړ او د سروزرو مډال یې لاس ته راوړ . له همدغې څخه وروسته ټولو ورځپاڼو او مجلو چې هېڅکله یې دده اصیل نوم نه لیکه دده مقالې خپرولې . خو لږ وروسته یې بیا دده دنامه له لیکلو څخه ډه ډه وکړه . په 1966 کال یې دفکاهي لیکونکو په هغه سیالی کې کډون وکړ چې په بلغاریا کې جوړه شوې وه او دلومړۍ درجه مډال یې وگاتله .

په کال 1960 کې دهغو بدلونونو په ویاړ چې ددوی په هېواد کې دترقی او سولې په گټه منځ ته راغلل خپل یو مډال یې دولتي خزاني ته وبانډه اودهغه نه وروسته بیا هم بندي شو خو نور مډالونه یې دمبادا ورځې ته وساتل .

ډېر خلک چې وپوهیږي ده لږ تر لږ دوه زره کیسې لیکلي دي ، هک پک پاتي کيږي .

تر 1341 کال پورې ده پنځوس کتابونه لیکلي وو . او په دغه وخت کې 40 زره لېږي پوروی هم و .

دنسین لیکني دنړۍ دخلکو په 23 ژبو او کتابونو یې په (17) ژونديو ژبو کې ژباړل شوي دي . او دده نمایش نامه په (7) هېوادونو کې بنودل شوي ده .

دی وایي : ((زه خپل دوه شيان له ټولو څخه پټ، م یو ستړیا او بل خپله پوهه . ماباندې ترتولو زیات انسان گران دی ، دومره گران دی چې ځنې وختونه دانسان د مینې له زوره عصباني کیرم .)) .

نسین ټولو انسانانو او په تیره بیا ریالیستونکوته سپارښتنه کوي چې دسولې او عدالت سره مینه ولري ، دظلم او لوټماری سره دښمني ولري او دانسان مینې ته په خپلو زړونو کې ځای ورکړي .

د عزیز نسین دځینو نشر شوو اثارو نومونه دادي :

- 1- خدای برنده .
- 2- تاکسي پنج ریالي .
- 3- خاطرات یک تبعیدی .
- 4- دامهای عوضی .
- 5- زن بهانه گیر .
- 6- تف سر بالا .
- 7- تا کتیک نخورم آدم نمیشم .
- 8- نابغه هوش .
- 9- مجسمه حماقت .

اقبال

علامه اقبال په (1873) میلادي (1289) هجري قمري دسیالکوټ په یوه متوسطه الحاله کورنې کې زیږیدلې دی .

داقبال نیکه چې د(لوي هار) ددرې داوسیدونکوڅخه و د درې ورونوپه مشوره دکشمیرنه چې ددوي پلارنی ټاټوبی وهجرت وکړ اودسیالکوټ په ښارکې یې هستوگنه اختیارکړه .

داقبال پلارنورمحمدچې داقبال د زیږیدوپه وخت دسیالکوټ په ښارکې د تجارت په چاروبوخت و د دین مین سړي په حیث پېژندل کیده .

نورمحمددهغه وخت اوشرايطود رسم او رواج مطابق خپل زوی اقبال دقر آن د زده کړې په خاطر یومسجدته بوتلو وروسته له هغې نه اقبال په یوه ابتدایي مدرسه کې په درس ویلوبوخت شو .

اقبال دښونځي د زدکړوپه دوران کې ځانگړې هوبنیاري اوزیرکي ښکاره کړه او دخپل زیرکۍ او هوبنیاری له مخې دیولر جایزوپه لاس ته راوړلوبریالی شو . همدغه وخت وچې اقبال دخپل پلار ددوستانوله جملې څخه دیودوست چې((میرحسین)) نومیده اویوعالم اومحقق شخص دښوونې اوروژنې چارې پرمخ وړلې پاملرنه یې جلب کړه . څنگه چې

اقبال هونبیار او با استعدادده و د قوی ذهن خاوند و او په ټولو علومو او فونونو کې یې لاس وهلو.

هغه وخت چې اقبال د بنوونځي په زده کړو بوخت و د شعرونو په لیکلو یې شروع وکړه .

کله چې مولوي ((میر حسین)) دغه ځانگړتیاوې او امتیازات په اقبال کې مشاهده کړه نو هغه یې نه یوازې د شعرو ویلو ته تشویق کاوه بلکې هغه ته یې داتوصیه هم کوله چې ددې پرځای چې په محلي سبک یې ولیکي دابه غوره وي چې په اردويي وليکي .

دا اقبال په داستانونو کې چې د بنوونځي په دوران کې یې لیکلي دي دالطيفه ډیره جالبه ده چې وايي : ((په یوه لنډه موده کې څوځلې داسې واقع شول چې اقبال بنوونځي ته ناوخته راشي ددې لپاره چې اقبال یې خپل دغه ناوخته راتگ ته متوجه کړی وي نو بنوونکي پرې اعتراض وکړ او ویې ویل : اقباله ولې دومره ناوخته بنوونځي ته راځي.؟

اقبال په ډیره ځانگړي متقانت او خونسردی سره په جواب کې ورته وویل : اقبال همیشه ناوخته راځي .))

اقبال د لومړنیو زه کړو وروسته د متوسطو زده کړو د سرته رسولو لپاره د((استکاج مشق کالج)) ته داخل شو په همدغه وخت کې ده خپل بعضي اشعار چې زیاتره غزلي وی د تصحیح لپاره د اردو ژبې مشهور شاعر (داغ) ته استول داغ د څو ځله اصلاح نه وروسته دا په بنکاره سره ولیکل چې : د اقبال اشعار نور پوختگی ته احتیاج نه لري یعنی مانايي داچې پخته اور سیدلي دي . اقبال په (1895) میلادي کال د((استکاج مشق کالج)) د دورې پای ته رسولونه وروسته دخپلوزده کړو لومړنی ازموینه تیره کړه . او وروسته له هغې نه دلورو زده کړو له پاره لاهور ته لاړ .

اقبال په 1897 کال کې د سرا توماس ارنولډ تر لارښوونې لاندې د (M-A) په درجه د دما فوق لسانس بری لیک په فلسفه کې تر لاسه کړ . د اقبال مقام د شاعر په حیث په هند او پاکستان کې کاملاً تثبیت شوی و او په همدې وختونو کې لومړنی کتاب تألیف او نشر شو داکتاب د اقبال اولین اثر و . چې په اردو ژبه د اقتصاد په موضوع کې چاپ شو . اقبال د(سرا توماس ارنولډ) په توصیه او لارښوونه په 1905 کال دلورو تحصیلاتو له پاره اروپا ته لاړ، درې کاله په اروپا کې پاتې شو او دغې درې کلنې مودې د اقبال د فکر په پوخوالي او د شعر کې مهم نقش ولوباوه او د(کیمبريچ) په پوهنتون کې د عالی القدر محصل په صفت د فلسفې په رشته کې ومنل شو او د حقوقو د علم د تحصیل له پاره (لینکولین آن) پوهنتون ته ولیږل شو .

اقبال د(کمبريچ) په پوهنتون کې د دوکتورا درجې له پاره ((توسعه تکامل ماورا الطبیعه در ایران)) په نامه رساله تهیه او وړاندې کړه، وروسته د یو څه کمې مودې نه یې الماني ژبه زده کړه پس له هغې نه دخپل مخکیني ذکر شوي تألیف په اساس د (مونیع) پوهنتون په فلسفه کې د استادۍ درجه ورکړه .

په 1908 کال قضایي خدمت ته دعوت شو. همدارنگه اقبال وروسته د (کمبریچ) او (مونیع) پوهنتونونو د استادۍ درجې او قضایي خدمت ته دعوت کېدلونه په 1908 کال خپل وطن ته راستون شو او لاهور ته د راتگ نه وروسته د فلسفې او انگلیسي ادبیاتو تدریس له پاره دولتي پوهنتون ته ولیږل شو.

اقبال په قران کې هم ژور مطالعات لرل او په پام کې یې لرل چې په دې باره کې کتاب تألیف کړي او په دې منظور یې ډېر کتابونه جمع کړي و او په دې فکر کې و چې د کتاب نوم (احیای رویه قضایي اسلام) کیردي. مگر د فکر کهالي او سستی له کبله ددې کتاب له لیکلونه یې صرف نظر وکړ. ولې په هرحال اقبال دخپل ژوند تر اخرنیو ورځو پورې د شاعرۍ څخه لاس وانه خیست.

اقبال د مارچ په (25) او (1938) کال د (64) کلون په عمر له دې دنیا نه یې سترگې پټې کړې او نیم ساعت مخکې دخپلې مړینې نه یې دا شعر ویلی دی:

سرود رفته بازاید که ناید

سرآمد روزگار این فقیري

اقبال دا بیت د مرگ په بستر کې ویلو :

نشان مرد مؤمن باتو گفتم

چو مرگ اید تبسم بر لب اوست

داقبال جسد په ډېر جم ، جوش او دخلکو په بهیر سره د لاهور پادشاهي مسجد تاریخي دروازي ته نږدې خاورته وسپارل شوه .
داقبال دکلام نمونه :

پیام اقبال

چون چراغ لاله سوزم در خیابان شما	ای جوانان عجم جان من وجان شما
فوطه ها زد در شمیر زندگی اندیشه ام	تا بدست آورد ام افکار پنهان شما
مهر و مه دیدم نگاهم برتر از پروین گذشت	ریختم طرح حرم در کافرستان شما
تاستایش تترتر گردد فرو پیچید مش	شعله ای اشفته بود اندر بیابان شما
فکر نه کنیم کند نزر توهی داستان شرق	پاره لعلی که دارم از بدخشان شما
میرسد مردی که زنجیر غلامان بشکند	دیده ام از روزن دیوار زندان شما

حلقه گیرد من زیند ای پیکران آب و گل

اتش در سینه دارم از نیکان شما

داقبال اثار

داقبال دپورته پیژندلو له پاره باید دده جاویدانو اثارو او لیکنو ته مراجعه وکړو ځکه چې ده دخپل ژوند هره هره قطره خپلو اثارو ته نقل کړي .

1. اسرار خودي
2. رمز بیخودي
3. زبور عجم
4. گلشن راز جدید
5. بندگی نامه

6. پیام مشرق
7. افکار باقی
8. نقش
9. جاوید نامه
10. خطاب به جاوید
11. پس چي باید کرد
12. مسافر
13. ارمغان حجاز
14. بانک داري
15. بال جبرائیل
16. ضربی کلیم

رابندر رانا تاگور

په نړۍ کې مشهور شاعر نامتو ډرامه لیکونکی دستایني وړ مفکر په 1861 زیږدیز کال د می په 7 نیټه او یا د 1278 یونیز سپوږمیز کال د کلکتې د شپږپنځوسمې ناحیې (وار کاناټه تاگورلین) په یوه داسې برهمنده کورنۍ کې زیږېدلی دی چې د بډای ملاکي علم او هنر له امله یې په بنگال کې نوم درلود دغې کورنۍ د 150 کالو راهیسې دلته غربي تمدن او کلتور سره ټینګه اشنایي او علاقه درلوده، خود هندویزم رسم او رواج ارزښتونو ته یې هم تل په درنه سترګه کتلې دي او د نیکونو علمي ادبي او هنري میراثونو څخه یې لاسونه نه و ختلې، له دغه امله نود تاگور په شخصیت کې زاړه کره وړه او نوي بنایستونه واره لیدل کېږي. او لیکنې یې د شرقي ثقافت له دلکش رنگ سره دغربي ادب او هنر خوشبويي هم لري .

پراخ نظري او بي تعصبه تاگور دخپل سپیڅلي زړه په پراخه گوگل کې د بنسټيزي پوهې جواهرات په زیاته مینه او په ډېره پاملرنه ساتلې وه . دغربي فونونو او ادبي اثارو په بیه گرانې ډېری یې هم دهغو په څنګ کې ټینګې نغښتې وې، ځکه نو سیندولین په خپل کتاب (Christian register) (کریستین رجسټر) کې دتاگور پراخ نظري په باب داسې کښلې دي: ((د مذهب په باب عالی مفکرین چې څومره په پخواني هندوستان کې پیداشوي دي دنړۍ په نورو ملکونو کې نه شته، خو اوسنی هندوستان یې دیوه ډاکتر تاگور څخه د اخلاقو مل وسیع النظر همدرده او هوبنیاره معلم نه لري.

په اوسني هندوستان کې ډاکتر تاگور پرته بل څوک نه شته ، چې زموږ پوهې راڅخه قبولې کړي او دخپل تاریخي ملک ښې پوهې پر مور پیرزو شي . په تاگور کې ددغه پراخ نظري سببونه باید دده په خپل ژوند کې ولټوو)).

ټاگور په (3) کلنی او یا (1874) عیسوي کال کې مهارشي (لوی مُرشد) پلار له ځانه سره دمعرفت په لټون پسې دهمالي غرونو ته وخیژاوه ، په (17) کلنی په (1877) (1878) عیسوي کال کې بیا مشر ورور دجیو ټنډ رنا ته ټاگور چې په جیوتي بابو نوماند و، دلندن کالجونو نه او کلپونه هم لیدل. ټاگور د(کرشنا) نصیحتونه اوریدل په لندن کې یې انگریزي تعلیم او دغربي ساز، اواز او نڅا نندارې هم په نصیب وې. ټاگور دبنګال (پدما) رود پرغاړه (نیپدوی) خلکو سره په یوه کشتی کې څو میاشتي هم تېرې کړې وې. ټاگور دلندن تر سفره وروسته (شلیدا) په کلي کې دبپوزلو بزګرو لورې او دلوڅو لپرو مزدورانو محرومیتونه په خپلوسترګو لیدلي وه. داروپایي او امریکایي میلیونرانو کامروایي او دکلتی د سوداګرانو په طلاو کې بازي هم له نظره نه وې پټې .

دغو متضادو قوتونو تجربو او مشاهدو دټاگور شخصیت ته جمیعت ورکړ په هندي راګو او اثارو کې یې دشرقي ادب دنامیديو له سوزه سره د غربي لیتریچر دامیدو ساز هم حل شو څومره چې په هندوستان او نورو ختیزو ملکونو کې د خلکو خوښي وې هغومره یې په غربي هېوادو کې هم دخلکو زړه یور په تیره بیا په انگلستان، اتازویي روسیه او یوګوسلاویا کې دده ډرامې زیاتي مقبولې وې دټاگور (پوست افسر) او (راجاراني) نوي ډرامې دټاگور په ژوند دلندن په(کورت تیاتر) کې د ایرلیند اداکارانو تمثیل کړی دی او په ایټالیا او جرمني کې یې هم څو ډرامې په سټیج باندې بنودل شوي دي .

نوحکه دی دغرب خلکو دشرق شکسپیر باله او دهندیانو (ګرود) نوم یې پرې کېښود دګران مُرشد مانا لري .

دټاگور ډرامې په باب محی الدین کښلي دي : (دټاگور ډرامې له حکمت او فلسفي څخه ډکې دي دده په ډرامو کې دانساني ژوند او کایناتو خورا ژورې مسلې څیرل شوي دي، دده ډرامې زیاتره اجتماعي او تاریخي دي او دمجاز په پرده کې یو حقیقت هر ورو نغښتي دي)).

دټاگور دادبي مقام په باب دهندوستان یو فیلسوف چې همایون تبیر نومیري داسې لیکلي دي : ((ټاگور هغه لیکوال او شاعر دی چې لږ شاعران او لیکوالان به دي کمیت له لحاظه دده په اندازه اثرونه لري ده تر (1000) زیات شعرونه او تر (2000) زیاتي ترانې ویلي دي لنډ تکلونه ،رومانونه ،ډرامې او تحقيقي مقالې او رسالې یې هم ډېرې دي دکیفیت له مخې هم دټاگور اثرونه په ډېره لوړه درجه کې واقع دي او دنړی لږ لیکوالان به دادب دغې حد ته رسېدلي وي .))

دټاگور دشاعرۍ په باب احسان داسې لیکلي دي : ((کومو شاعرانو او لیکوالانو چې دهندوستان دویښتابه او دانقلابي فکر د راوستلو له پاره کار کړی دی په هغو کې به ټاگور نوم تل په عزت سره اخیستل کیږي)). دی دیو ناظم او عادي سازنده له حیث څخه یو واري ځان ویوست، او دیوه اسماني پیغمبر په توګه دهندوستان جامعي ته راغی له ژبې څخه یې دلفظو پرځای او شیندل کیږي دده ادب او هنر هغه لمبې ولېرولي

چې د هندوستان دخلکو خاصی او ټیټې ټولني په کې لولپه شوي دلته دا خبره باید هېره نه کړو چې ټاګور یوازې د ادب دمیدان میرني سپور نه وه، بلکې په موسیقي او تمثیل کې یې هم له ډېروڅخه میدان وړی دی هندي موسیقي خو دده خانداني میراث وه او دغربي موسیقي سره یې اشنایي درلوده دخپلو ډرامو په تمثیل کې دټاګور برخه زیاته ده .

مثلاً : (The Genius of Ralmik) په ډرامه کې د (Ralmik) رول ده په خپله ادا کاوه او په (کال هوګیا) او () په ډرامه کې د رانده سادھوا او شاعر تمثیل د ټاګور پر غاړه ؤ ، په (1840) عیسوي کال یې د (چتراسي) په نامه دخپلو لیکلو رسمونو او تصویرونو البوم خپور کړ د ټاګور مشهور نثر (گیتا انجلی) ده چې دنوبل جایزه یې هم گټلې ده او دده نوم یې په ټوله نړۍ کې لوړ کړ .

دنړۍ له هره گوټه څخه ورته بلني راغلي داروپا ، امریکا او اسيا زیاتره ملکونه ولیده، هغه او هندي فلسفه یې دوی ته څرگنده کړه او دوی له تجربو علمي مؤسسو له مشاهداتو څخه یې استفاده وکړه .

دټاګور مشهور او مهم سفرونه دادي :

⇒ په 1877 کال کې انگلستان ته ولاړ یو کال یې هلته په کالج کې انگلیسي ژبه او ادب ولوست .

⇒ په 1890 زیږدیز کال کې انگلستان نه جرمني ته ولاړ او په جرمني کې یې غربي موسیقي زده کړه .

⇒ په 1910 کال کې اتازوني ته لاړه ، دشیکاګو په پوهنتون کې څو لیکچره ورکړه .

⇒ په 1913 کال کې لندن ته ولاړه او دنوبل جایزه یې واخیسته .

⇒ په 1915 کال کې جاپان ته ولاړه او دشهنشاهیت پر ضد یې بیانيه ورکړه او په همدې ډول ځینو نورو هېوادونو ته یې سفرونه وکړه .

د هندوستان دغه نړۍ لیدونکی شاعر ممثل او مفکر د 1941 زیږدیز کال د اګست په (7) د (80) کلونو او د دوه میاشتو په عمر په کلکته کې ومړ او نوم یې دیو داسې ادیب او هنرمند په توګه دنړۍ په تاریخ کې پاتې شو چې تر ډېره پورې به یې هندوستان په نامه ویاړي .

د ټاګور د رسمي لمانځلوپه لړ کې د هندوستان حکومت د(رابند ربهون) په نامه په نوي ډهلي کې د ادب او هنر یو لوی مرکز پرانیستلی دی په دغه مرکز کې دشاهنیا په نامه دادبیاتو په نامه دلالت کال په نامه د لطیفه فنونو اکاډمي او دسنگیت فاتیک په نامه د رقص او موسیقي په نامه اکاډمي شته . د ټاګور مستعار تخلص (بهنوسنگ) وه . چې په دې نامه یې ډېر شعرونه نشر شوي دي . د (بهنوسنگ) په مستعارنامه چې دټاګور کوم شعرونه د بنگال په اخبارونو کې دهغو مجموعه په 1884 کال د بهنوسنگاتا کور (وابلې) په نامه خپره شوه .

دټاگور تآلیفونه

ټاگور په خپل (80) کلن عمر کې په بنگالی ژبه ډېر شعرونه ترانې ، ډرامې ، کتابونه او رسالې لیکلي دي په دغو اثارو کې حینې مؤلف په انگریزي ژبه ترجمه کړي دي ، لکه : گیتا انجلي او باغوان په نامه او داسې نور دټاگور دټولو اثارو ټولول اسانه کار نه دی دده داثارو کوم نیمگړی لړلیک چې څو کاله پخوا د (کلکته دیویو) د (ټاگور لمبر) په کلکته کې خپور شوي دي او یو څو رانقلوو:

1. په 1878 زیږدیز کال (کویی کاهني) د یوه شاعر نکل دی .
2. په 1880 زیږدیز کال (باناپهول) یعنی دځنگله گل
3. په 1881 زیږدیز کال (والمیکی پراتیا) یعنی والمیکی نبوغ
4. په (بهاگنا هر دیا) یعنی مات زړه
5. د (سناهیتا سنگیت) یعنی د ماښام سندري
6. (کال مرگیا) یعنی د خطرناک ښکار ډرامه
7. (پریهات رنگیت) د سهار سندره
8. د (چاپي اوکان) یعنی تصویرونه او سندري دشعرونو مجموعه ده .
9. د (راجا او راني) یعنی پاچا او ملکه
10. د (چو گهر وایي) یعنی خوږمني سترگي
11. د (راجا پر جهاننا) یعنی پاچا او رعیت
12. د (گیتا انجلی) یعنی دسندرو ترانه

دټاگور دکلام نمونه

رنا - اه رنا چپرې ده !

د ارزو له لرونکي اور څخه هغه بله کړې ډېره ده خو رپيدونکي لمبه نه لري ، اي!
زما زړه ستا قيمت داسي دی .

آه تر داسي ژونده خو مرگ بڼه دی .

ذلت ستا ورتکوي او پيغام يې دادی چې : ستا بادار ويښ او د توري شپي په تېلره کې
تا دملاقات ټاکلي ځای ته ورولي .

اسمان په ورځو کې پټ او باران نه وريري زه نه يم خبر چې زما په گوگل کې دا
بې ټاپ څه شی پروت دی .

د هغه په مطلب نه پوهيرم

يوه لمحہ برېښنا مې په سترگو باندې توره پرده غوړوي او زما زړه د هغه ځای لاره
لټوي چې ستا د شپي مسته موسيقي مې هلته بولي .

رنا آه رنا چپرې ده !

د ارزو په لمبه لرونکي اور هغه پيدا کړه!

ورځې غرمبهار لري په فضاء کې د هوا شور دی ، په توربخونو يا تر ډېرې توره ده
خپل وخت دتاريکي په حالت کې مه تېروه دخپل دژوند دمحبت ډيوه بله کړه .

لومې يې ټينگي دي کوم وخت چې زه دشلولو زيار باسم زړه مې درد کوي .

زه يوازي ازادي غواړم خو په ارزو يې هم شرميرم .

زما يقين دی چې په تا کې يو بې بها دولت شته او همدا چې ته زما ډېر بڼه دوست يې
خو په ما کې دومره زړه نه شته چې دخپلې خونې دا نندارې پريردم ...

هغه پرده چې زه په کې پټ يه دخاورو او فناه پرده ده زه ورڅخه کرکه کوم او
نفرت لرم خوبيامي هم دخپلې مينې په غير کې رانغښتي ده .

زما پوررونه ډېر دي زما ناکامي لويې دي او زما شرم دروند او پټ دی خو بيا هم
چې زه دخپل بهبود غوښتلو په ارزو درځم .

نو زړه مې ريريدي چې آه که زما دا ارزوگاني ونه منل شي ...

هغه څه چې ما دخپل نامه سره بندي ساتلی دی په دې زندان کې ژاړي زه تل د
څلور خوا په ودانولو بوخت يم او غغواړم دا ديوالونه تر اسمان پورې لوړ کړم .

خو هر څومره چې لوريږي په هماغه کچه زما حقيقي وجود دوی په تياره
سيوري کې راڅخه ورکيري .

زه په دې لوړو ديوالونو فخر کوم په شگو او په خاورو کاگلو چې مبادا کندو په
کې جوړ نه شي خوسره له دې ټولې پوهې خپل حقيقي وجود راڅخه پټ وي نه يې

وينم ... او داسي نور .

ماکسیم گورکي

ماکسیم گورکي هغه ستر ادبي شخصیت او دشلمې پېرې دادبي نبوع یو ځلانده ستوري دی چې په هنري مترقي ادبي لیکنو کې نړیوال شهرت لري .

دشوروي اتحادقهرمان واقعي اوزیار ایستونکي ژوندربنټیني انعکاس ورکونکي گورکي چې داستعمار ،امپریالیزم،فیوډالیزم سرمایداري او همدارنگه د داخلي او خارجي ارتجاع پر ضد یې دشوروي اتحاد دخلک د افکارو په تنویر او پیژندلوکې په زړه پوري لیکنې کړي دي .

(1868) عیسوي کال په (نیژني نووگورد) نومي ښار کې زیږیدلې دی . گورکي پنځه کلن و چې له پلاره پاتې شو او مور یې بل مېړه وکړ او دی دخپل نیکه سره پاتې شو څه رنگه چې دغریب کاله ماشوم و دهغه وخت په شرایطو کې یې ونه شو کولای چې ښوونځي ته دوام ورکړي له دریم ټولگي څخه وایستل شو په دې وجه چې دنیکه اقتصادي وضعه یې خرابه شوه ، گورکي په (9) کلنۍ کې مجبوره و چې کار وکړي او ډوډۍ ځان ته پیدا کړي .لومړی یې په کوڅو کې زړوکي ټولول او دپلورلو په بیه یې ځانته ډوډۍ پیداکوله بیا له موچي سره مزدور شو اود هغې نه وروسته له یوه نقاش سره نوکر شو په دې ډول یې دلته او هلته مزدوري او خپله گذاره کوله . بیا په یوه (بندري ټیکلن) کې د کټندي په توگه په کار بوخت شو په دې ټوله موده کې گورکي له یوې خوا کار کاوه او ډوډۍ یې پیداکوله او له بلې خوا یې مطالعه کوله له خلکو سره یې تماس درلوده ، دهغو په ژوند کې یې نفوذ کاوه هغو څخه یې زده کړه کوله .

گورکي په خپله افنوگرافي کې خپل ځان ژوند او هغه څه چې له ورکتوبه د لیکوال تر نبوغ پوري په ده باندې تیر شوي او زغملي یایي زده کړي دي هغه یې په خپل قلم ډېر ښه تفسیر کړی او ښودلی دی چې دغه افنوگرافي درې برخې لري او دگورکي پیژندنې دڅیړنې او دتحقیق له پاره ډېر کره او ښه مأخذ دي دغه اثر په دريو برخو ویشل شوي دي چې بیل بیل عنوانونه یې دادي ((زما ورکتوب)) په دې برخه کې ماکسیم گورکي هغه حالات ترسیم او بیان کړي دي چې په ورکتوب کې په ده باندې تیر شوي دي ، دوهمه برخه یې (زما پوهنتونونه) نومیږي .دریمه برخه یې ((دخلکو په منځ کې) نومیږي چې د گورکي د ژوندانه دپیژندنې او هغې لارې دروښانه کولو له پاره چې ده طی کړي او پرې دنبوغ مرحلې ته رسېدلی دی ډېر ښه مأخذ کېدای شي . ددې له پاره چې گورکي لابنه وپیژنو اود ده دفکري نبوغ تکاملي سیر دشخصیت بشپړ توب فلسفي نظر او اجتماعي دریځ ښه جوت شي نو به گورکي د ده دجاویدانو اثارو دڅیړنې په رڼاکې معرفي کړو.(1)

دگورکي لومړی داستان د (مکاراچودرا) په نامه په (1892) کال خپور شو او دگورکي دریځ یې دلیکوال په حیث تثبیت کړ . بیا په (1898) کال کې د گورکي د اثارو بله دوه ټولیزه مجموعه چې داهم د داستانونو مجموعه وه ده ته یې زیات شهرت وروباښه دگورکي دځوانۍ د دورې په اثارو کې په ژوندانه کې د قهرمانۍ د

لئون زیاته تلوسه لیدله کیري او دغه موضوع یې د ژوندانه ددغې دورې د اثارو خاصیت ټاکي دلته دده ایدیال دلارې چې داسې قهرمان جوړ کړي چې دنورو په وړاندې دقهرمانۍ او ځان جارولو بشپړ جرئت او قابلیت ولري چې دغه تلوسه یې دخپلو داسې اثارو په قهرمانانو کې ځلولي ده . لکه : دانگود (بودي گیزال) داستان گوربت د (کرویت په باب سندرې) په داستان کې دانسان د(انسان په باب مثنوي) کې په دې توگه گورکي په انسان او دهغه په استعداد باندې چې ترټولوبڼه ژوند په جوړولو قادر وي بشپړ باور لري چې په دې کې دگورکي انسان دوستی (هیومانیزم) هم بڼه څرگنده ده لکه چې وایي: (کله چې انسان له کارنامو او سترو کارونو سره مینه لري، دی کولای شي چې هغه تل ترسره کړي او کولی شي چې دهغو ترسره کولو ځای او موقع هم ومومي په ژوندانه کې دکارنامو او سترو کارونو ترسره کولو له پاره ځای شته و هغه څوک چې دځان له پاره هغه نه شي موندلی هغه یا تنبل دي او یا ډارن او یا هم ژوند او دهغه ماهیت نه پیژني) دغه شعار چې دگورکي د داستان د قهرمان یعنی دانکوه په ژبه بیان شوي دي په دغو کارونو کې د روسیې انقلابي ځوانانو په ژبه تل دشعار په توگه جاري و.

په دغو کلونو کې دخپلو داستانونو دهنري او قهرمانه تمثالونو دجوړولو په وخت کې تل د روسیې دهغه وخت او دژوندانه واقیعتونو ته پام لاره او له هغو څخه یې دخپل هنري تمثال دجوړولو سوژه او عناصر را اخیستل او دخلکو له منځه یې هغه څېرې ترسیمولې د کومو ژوند چې په ډېره سختۍ سره تېرېده .

تزاری دولت دی د پتروپاوتوفیک په جیل کې بندي کړ چې دې کار دنویوالو هیجاني ولولې وپارولې او دتزاری حکومت په ادرس دنویوالو د پروتست (انتقادي) لیکونه جاري شول چې په هغو کې د گورکي دبنديتوب په نسبت په تزاری حکومت باندې سخت پروتستونه شوي و. ددغه فشار په اساس تزاری حکومت مجبور شو چې گورکي خوشې کړي .

کله چې کورکي خپل مشهور رومان ((دمور په نامه)) ولیکه لیکوال اندریف ولیکل : ((گورکي یوه ستره ادبي کارنامه ترسره کړه گورکي په خپلو اثارو کې نه یوازې بحرانونه او طوفانونه وپارول بلکې بحرانونه او طوفانونه یې په ځان پسي رابنکل)). گورکي دمور په رومان کې چې (1906) کال کې یې ولیکه د رومان داصلي قهرمان پاول ولاسوف په تاریخچه کې دهغه په څیره کې په استادانه هنري قوت دانقلابي مبارزې په جریان کې دکرکتر یا شخصیت د روزنې او تکامل پروسه ترسیم کړه انقلابي جریان دپاول ولاسوف منکشفکړي چې دا د یوه پرولتر دوران جوړونکی مبارز دقوي ارادي خاوند زړور او سربښدونکی شخصیت تمثال دی . همدارنگه گورکي و چې په ادبیاتو کې یې دلومړي ځل له پاره دانقلابي کارگر څیره دیو قهرمان شخصیت په توگه ترسیم کړه دکوم ژوند چې دنورو له پاره سرمشق دی دمور په رومان کې گورکي دپاول ولاسوف دمور څیره دیوې انقلابي بڼې شخصیت هم ځلولی دی.

(1) افتو گرافي : دغه اصطلاح د يوې مرکبې يوناني کلمې څخه اخيستل شوې ده چې درې جزه لري : (افتوس خپل - بېوس ژوند - گرافو ليکم) يعنې په خپله دخپل ژوند دحالاتو ليکونه افتو بيوگرافي بولي .

په دې ماکسيم گورکي دخپل هنري او ادبي فعاليت په رڼا کې نوی ادب او نوی هنري مکتب او مېتود منځ ته راوړ چې دا دنوي ټولني ادبي مېتود يعنې دسوسياليستي ټولني ادب او دسوسياليستي او اجتماعي رياليزم مېتود وه گورکي دشوروي اتحاد او نړۍ دنوي ادب او دسوسياليستي رياليزم مؤسس باله شي.

گورکي دپرولتري ادبياتو اجتماعي رياليزم د مکتب بنسټ اېښودونکی دی گورکي دنولسمې او شلمې پيړۍ په ترڅ کې دمخکښو ادبياتو دټولو ښو عنعنو د ادامه ورکونکی اوقانوني نماينده په څير اوله هغې جملې څخه د روسيې دنولسمې پيړۍ دانتقادي رياليزم څخه راووت. سربېره پردې ده دروسيې د کلاسېکو ادبياتو خلقي توب دهغه دانسان پاللو او حقيقت ليکلو روحیه په ژوره توگه زده کړه . داجتماعي ادبياتو په ورشو کې ديوستر مبتکر په شان راڅرگند شو.

دی کارگري ليکوال دی ته کومارلی دی چې دنويو انسانانو دهنري تجسم له پاره چې دنوي ژوند بنسټ اېښودونکی دی هڅه او هاند وکړي ، گورکي (دپرولتري ليکوالو دمجموعې) په سرريزه کې ليکلي دي چې:

((زه باور لرم چې پرولتاريا لکه څرگند چې يې په سختيو او قربانيو دخپلې ورځپاڼې بنسټ کېښود همدارنگه په خپل بديعي ادبيات هم منځ ته راوړي)).

گورکي له انقلاب څخه پخوا دخپلې زمانې دادبي دموکراتيک غورځنگ ديوسازمان ورکونکي په توگه شهرت وموند او دپرولتري ادبياتو دځوانانو قوتونو مشر شو. دشوروي اتحاد دغه سترليکوال او دنړۍ دنوي ادب اودسوسياليستي رياليزم مؤسس د اوږدې ناروغۍ په وجه د(63) کالو په عمر په (1936) کال کې مړ شو . اوس د گورکي کور ديو موزيم په توگه دخلکو د نندارې له پاره پرانيستي دي . گورکي دشوروي اتحاد دليکوالو د اتحاد يې چې په (1915) زيږديز کال کې جوړه شوه مؤسس يې هم دی او ددغې اتحاديې لومړۍ نمبر کارت دده په برخه شوی دی. ده ډېر ليکوال روزلي او دده مکتب دنوي ادب په لويه مدرسه بدل شوی دی .

د گورکي مهم تيورتيکي اثار

دهنر او ادبياتو په هکله د گورکي زبنتي ډېرې مقالې چې لارښوونکي خصوصيتونه او دهېواد دسياسي او اقتصادي ژوند په بېلابېلو پړاوونو پورې تينگي اړيکې لري خپرې شوي. ((دپرولتري ليکوال په باره کې)) ((دشوروي خلکو ادبي اجادات))، ((ماڅرنگه ليکل زده کړه))، ((کارگر طبقه بايد دخپل مدنيت استادان وروزي))، ((خوان ادبيات او دهغوی وظيفي))، ((داجتماعي مترقي رياليزم په باب))، ((دژبې په باره کې))، ((شوروي ادبيات))، ((دشوروي ليکوال په عمومي

لومړنی کانګرس کې بیانیه، 1934 کال داګست 17 نېټه))، ((دنوي انسان په هکله))، اوداسې نور دماکسیم ګورکي هم تیورتيکي اثار دي.

دګورکي رومانتيکي او ریاليستي اثار

د ګورکي لومړني اثار ((ماکارچودره)) (1892)، ((ایملن پیلیه)) (1892)، ((چلکاش)) (1895)، بودي ایزوګیل (1895)، ((کرناوالون)) (1897) او نور د مؤلف دسرگذستونوپه اساس لیکل شوي دي. ګورکي دخپلو لومړنیو ايجادي قدمونو څخه دانقلابي رومانيزم پټ اصولو دانسان د زړورتوب او نجابت مفکوره دخپلو خلکو له پاره دخدمت کولو صادقانه مفکوره پر مخ بیايي.

((دشاهین سرود)) کې ګورکي د خوځیدونکو مارانو اشرافو او دکودتاه اندیشه او دشخصي مادو دپلویانو دعقیدو په خلاف چې دخپلو ځمکې لاندې کورونو څخه خوښ و او هر ډول انقلابي جوش او خروش یې بې اعقلي ګڼي بې باکانه مبارزې ته رابولي.

((دتوپان مارغه)) کې ګورکي دانقلاب دتوپان رانږدې کېدل اټکل کړيدي پخپله یې په دې اثر سره لکه د پرولتاري انقلاب زور جار چې دخلکو دپراخو پرګنو زړونو ته لاره وموندله.

دګورکي دالمړني اثار سره له دې چې د ژوندپه حقایقو باندې تکیه لري په رومانتيکي شکل اواصولو لیکل شوي دي. ګورکي د ژوند او اجتماعي مبارزې دقوانینو دژورې زده کړې په ویاړ دکرار کرار دخپلو ریليستي اثارو لیکلو ته مخه کوي. دماکسیم ګورکي دحقیقت له مخې لیکل شوي ډرامې او رومانونه ((دبښمنان))، ((په عمق کې))، ((اشراف))، ((اوري))، ((فورموکورديف))، ((مور)) او نور دي عموماً ریاليستي او یاد روسي انتقادي ریالیزم دکلاسیکانو سره هیڅ ورته والی نه لري.

دادمډنیت، هنر اود ادبیاتوپه تاریخ کې یونوی باب و چې دانقادي ریالیزم او انقلابي رومانیزم دتولو بنو خصوصیاتونو څخه ترکیب شوي دي په دې اثارو کې دژوند دحقیقت په وړاندې دکارګر او بزګر دطبعي په عمل کې اجرا کیدونکي هېلو په ماهرانه انعکاس موندلی دی.

د((اشراف)) په ډرامه کې نیل انقلابي کارګران د((دبښمنان)) په ډرامه کې او ((په عمق کې)) ډرامه ساتین دانسان او ژوند په هکله باور بښونکي اندېښني څرګندي کړي دي او دښې او ځلاندي راتلونکي له پاره په مبارزه کې دقوي روح څښتنان دي.

دساتین اعقاد په ریاليستي توګه دده په مونولوګ کې لیدل کيږي. دی وايي: انسان دادی حقیقت، انسان ازاد دی، انسان پرتمین دی.

دا په وياړ سره غږ کوي د انسان درناوی لازم دی . ده ته دي، عاجز او ناتوان انسان په څهره نه شفقت کتل او سپکول ټيک نه دي ، درناوی يې لازم دی په دې جزونو کې نه يوازې باور بلکې دانسان دآزادۍ له پاره مبارزې ته دبلنې غږ اورېدل کيږي . په همدې ډول گورکي درومانتيکي انځور دبلند پرازۍ څخه کرار کرار خپل پام د شلمې پيړۍ دپيل د اړپيچونو څخه د ډک ژوند تل ته اړولی او رښتيني پيښي ترسيموي .

دگورکي رياليزم او حقيقت ليکنه په تېره بيا دده په بې زواله رومان ((مور)) کې دخپل کمال اوج ته رسېدلی دی . ددې اثر مثبتو اتلانو دميلينو انسانانو په شعور باندې کارگري طبقي داخلاقو ايديالوژي په رڼا کې د ايدیالي مبارزينو او او هاندیانو په څير اغيزه کړې او کوي يې د((مور)) رومان د دوو اصولو او دوو ميتودونو يعنې رياليزم او انقلابي رومانيزم له گډون څخه هست شوي دي .

گورکي د ((مور)) په رومان کې په اساس ډول د بلشويک دگوندپه لارښوونه سياسي باشعوري مبارزې په نوي پړاو کې د روس دپرولتريا کې اېښودل منعکس کړي دي دانقلابي کارگرانو او زرورو مبارزانو څيري چې د ظالمانو پر ضد راپاڅيدلي دي – د رومان په منځ کې ځای لري .

گورکي اقتصادي مبارزه دکارگرانو محفل تشکيل دانقلابي پانو خپرول مظاهري په کليو کې انقلابي تبليغات دبادشاهي عسکرو سره د اخ او ډب په څېر د خاصو شېبو انقلابي فعاليت دده په انځور کې انځورېږي .

دماکسيم گورکي دايجاداتو اهميت

دگورکي دقدر وړ خدمتونه يوازې دا نه دي چې دی لومړنی سړی و چې دانقلابي کاريگر څهره يې دنوي نړۍ هستونکي په څيره ادبياتو کې رامنځ ته کړې ده . گورکي توانيدلی دی چې ددې قهرمان په سترگو دژوندانه ټولو اړخونو ته وگوري هغوی ته دمترقي انديښنو په اساس اهميت ورکړی او دژوند دپيښود ټيک کولونه وي پرنسيپونه په ادبياتو کې جاري کړي . گورکي په خپلو اثارو کې ددې نمونه شو چې مخکې ليکوال بايد څه ډول دژوندانه تل ته ننوځي او په ژوره پوهه او ښوونه سره دستم او بې عداتۍ ټول سيستم رسوا کړي او استثماری جوړښت پر ضد په انقلابي مبارزه کې څرنگه فعالانه گډون وکړي، گورکي په خپلو جاويدانه اثارو کې يو لړ په زړه پورې څهري او کرکترونه هست کړي دي چې لوستونکي په هغوی د ژوند ريښتيني او روښانه منظري احساسوي .

دگورکي دکاوتمندانه اثار او په تيره بيا دده د((مور)) رومان پخوانی روسيه کې د ازادۍ له لارې دانقلابي مبارزې مکتب گرزېدلی دی . دنيلوفنا د کرکتر د مترقي تاريخ انقلاب ته دروس دکارگرانو مخه کول څرگندوي . دانقلاب دستر لارښود

خبرې : ((دېرو کارگرانوپه انقلابي يون کې لاشعورانه په خپل سوي توگه گډون کولو او اوس هغوی ((مور)) دسترې گټې سره لولي .
دهمدې شپې پورې اړه لري. دسترگورکي نوماندتوب په ټوله نړۍ کې ژر خپور شو. دده اثار دنړۍ دبېلابېلو هېوادو په ژبو ژباړل شوي. د نوي نيم کال له پيل څخه په پاریس – لندن - ستا کهلم او نورو باندینيو ښارونو کې دگورکي په باب سل گونه مقالې او کتابونه چاپ شوي دي گورکي دبېلابېلو اولسونو د ادبياتو په نماينده گانو باندې ستره اغيزه لري . دنړۍ زيات مخکې ليکوال دفرانسي دانقلابي ليکوال ((هندري باربوس)) د گورکي په هکله دا وينا په وياړ سره تکراروي چې وايي:
(گورکي زموږ په زمانه کې يو ستر مثال دی چې ټوله نړۍ رڼا کوي)).

دستر ليکوال پوشکين لنډه پيژندنه

بشير نوم يې الکسا ندرسرگيوچ پوشکين دی او په 19 پېړۍ کې دروسي نامتو شاعرانو څخه شمېرل شوي دی .
دغه سترليکوال په (1799) عيسوي کال دجون په اوومه نېټه په ماسکو کې زېږېدلی دی . اوپه (1837) عيسوي کال دفبروري په لسمه وفات شوی دی .
پوشکين زدکړې له تمامولو وروسته په کال (1816) دخارجه چاروپه وزارت کې په يوه پوست کې مقرر شو او په همدې کال د ده رزمي خيال اثر دخپلواکي دقصدې په نامه په سنت پند زبورک يې لاس په لاس گرځيد . تردې رومبې داسې ښکارېده چې پوشکين به شاعر نه شي خو کله چې څه موده وروسته دروسي جنوبي سيموته وشړل شو او بيا په (1820) کال کې يې دمعدني اوبو په وسيله خپله روغتيا تامين کړې په دې وخت کې نوموړي جنرال دی د لاربارين له اشعارو سره اشنا کړ او هم دقفقاز زړه ورونکو او باعظمتو منظرو دده هيچانات راوپارولود ده شعري استعدادونه هم سره راوخوځېدل او په (1822) کال کې يې د((قفقازبندي)) وليکل اوپه (1823) کال کې يې د((سرای دباغچې فواره)) وليکله چې نن دبالتوي تياتر ددېرو مشهورو بالتو نوڅخه شميرل کيږي .

له دې وروسته يې خپل اثارپه يو بل پسې تاليف کړل .څه موده په اوډليه کې اوسيده خو هلته هم د کاره ويستل شو او څه موده يې په ډير تکليف تير کړه مگر ددې کړاو جنې مودې په وخت کې دروسي دلرغونوملي شعرونوپه مطالعه بوخت و او دبایرون او اندرشينه ترتاثير لاندي تللي .

پوشکین په خپل تراژیدي اثر کې چې په (1825) کال یې د (بوريس ګودونوت) په نامه لیکلي دی او د شکسپیر لیک یې تعقیب کړې دی له (1820) وروسته د امپراطور نیکولای مناسبات له پوشکین سره بڼه شو او دی بیرته ماسکو ته راغی او وېنل شو . په (1831) کال کې پوشکین واده وکړ او دوه کاله وروسته بیرته د خارجه چارو په وزارت کې مقرر شو په دی وخت کې یې (1773) کال د برلوګاچف دانقلابي تاریخ او دکپتان د لور نقل ولیکل .

پوشکین منظوم داستانونه له ډرامو څخه ډک دي . دده غنایي منظومې دروسي ژبې ډیر نفیس او بڼکلي ادبي پارچې دي .

پوشکین دنکلونو په لیکلو کې دروسي دهغو لورو لیکوالو څخه دی چې د (1830) کال راپه دې خوا یې اثار خپاره شوي دي .

پوشکین هر ډول شعرونه لکه لیریک (غنایي) با لا (قصیده) حکایت ډرام منظومې لیکلي دي . د ادبي فنکارانو په عقیده پوشکین دخپلې ژبې د بدای او قوت خیال درلوده او په ډیر جرئت سره یې دخپلې ژبې روسي په نظم کې شگونه راپیدا کړل او په خپلو لیکنوکې به یې ابتکار کاوه . دخپل هیواد له فولکلور څخه یې په نوي ډول ګټه اخیستله . دده د (هوشیار اوکک) کب نیونکې او کب اثرونه دهغو منظومو داستانونو څخه دي چې بنسټ یې په روسي فولکلوري نکلونو ولاړ او شروع کیري . دمو سارت او سالیري په نامه خپل منظوم ډرامه کې یوه موضوع په اروپا کې دهنر له تاریخ څخه رااخلي او داستانونه په توګه یې لیکي .

پوشکین دهنر عاشق او د (بشر دوست دی) ده دخپلو لیکنو هم اهنګي له زړونو سره لیدله . پوشکین دخپل داستان دهیرو (وزارت) داطریش نامتو اهنګ جوړونکې په وجود کې یو بل ډول نبوع وینی او هغه دمو سیقی رب النوع بولي پوشکین بشر او دهغه وجود په ډیر ارزښت ورکوي چې دبشر په قتل لاس وهي دده له خوا په یو وجداني عذاب محکومیري او دژوندانه له ټولو لذتونو څخه یې محروموي دبشرخواهي احساسات تر هر شي لوړ بولي .

دده د شاعرۍ مقام

پوشکین دخپل ملت په سترګو کې له دې کبله ډېر لوی ارزښت او دگران شاعر مقام لري چې د اوس ادبي مؤسس او دروس د نویو ادبیاتو حقيقي مؤجد دی . پوشکین په داسې زمانه کې دنیا ته راغی چې روسي ادبیاتو داوس په شان انکشاف نه و کړی او خلکو دا قدرت نه درلود چې شاعر په تحقیقي ارزښت پوهیري او د شاعر دخبرو په شکل او ادبي ارزښت جز شي مګر وروسته کله چې دروس په ملت کې ځینې اجتماعي بدلونونه راغلل خلک دده په هېرشوي او انقلابي پټ ارزښت وپوهیدل او پوشکین د یو ملي شاعر په حیث ومنل شو .

دادبیاټو په عقیده روسي ژبي ته پوشکين خدمت - انگلیسي ژبي ته دشکسپير خدمت او پښتو ژبي ته د خوشحال خان خدمت زیات دی .
کونت لیونکولایچ ټولستوی د شوروي اتحاد نومیالی لېکوال فیلسوف او اجتماعي مصلح و چې په (1828) کال د ټولایالت دباستایانالیانه پّ محله کښې زېږېدلی دی . ده په اتلس کلنۍ کې دمطالعي سره ډېره مینه پیداکړه او ډولتر او وروسود وه فرانسوي لیکوالانو اثار یې مطالعه کول .

اگر چې نوموړی یې، مذهبي سړی و لاکن په نولس کلنۍ کې له کلیسا نه ووت او دمسیحت سره بې علاقې شو- ټولستوی ددې له پاره چې په پلرني خای کې له بزگرو سره کومک وکړي په (1847) عیسوي کال له پوهنځي څخه ووت او په (1851) کال کې د روسیې اردو ته ورگډ شو او په (1855) کال سیواستوپول دښار په دفاع کې شامل شو. ترلستوی په دې دوره کې ځینې کتابونه چې یو شمېر یې دده دخپلو حالاتو په شرح کې دي او ځینې یې فلسفي جنبه لري تالیف کړل او هم یې څو داستانونه دسیواستوپول د جگړو په باب لیکلي دي. څرنګه چې دغو داستانونو ددغو جگړو واقعي نظري په بڼه توګه ښکارولی ډېر ژر دده دشهرت سبب شول . په (1857) کال دټولستوی له عسکري خدمت څخه استعفی وکړه او داروپا مختلفو ملکوته یې سفر وکړ. مگر د لویدیځ دپیسوپرستی دتمدن له لیدلو څخه ډېر متأثره شو او کله چې بېرته هېوادته ستون شونويې په پاسنایاپولیاناکې په خپلو املاکو باندې اقامت اختیار کړ او یې، ښوونځی یې دبزگرو د زمانو د روزنې له پاره تأسیس کړ. ټولستوی پّ (1862) کال کې واده وکړ او په (1866) کال کې یې خپل لومړنی ډېر ستر او ډېر لوی رومان ((جگړه او سوله)) ولیکه چې پّ نولسمه پیړۍ کې د روسیې دتاریخ او اجتماعي اصولو په هکله پراخه شرحه لري. بل ډېر ستر رومان یې ((داناري ینیا)) په نامه د((1875)) او ((1877)) کالونو ترمنځ خپ،ر شو. دهغه نه وروسته ټولستوی چې ورځ په ورځ د مذهب خواته جلبېدو دانجیل په مطالعه پیل وکړ او دمسیح په دین کې یې یو نوی تعبیر ایجاد کړ چې اساس یې دتشدد له لارې مقابله نه کول ؤ او دده دغې عقیدې دهنردشلمې پیړۍ مشر مهاتماګاندهي د عدم تشدد په یولر فلسفي او مذهبي کتابو او رسالو کې خپره کړه او دې ته یې هم ملا وتړله چې ټوله دنیا یې هستي او ثروت خلکوته پریږدي او په خپله دیو بزگر غونډې ژوند وکړي مگر دده بڼځه په دې کار راضي نه شوه نودی یې مجبور کړ چې ت،له شتمني دې ته تمليک کړي له دې کاره وروسته ټولستوی دتجرد او انزوا په پلټنه پسې چې دده اخرنی مقصد و ولاړ او د اورګاډي په یې،ه کوچني تم خای کې د ((تتر)) په ناروغۍ په (1910) کال کې مړ شو.

ټولستوی د ژوندانه لومړي پړاوونه یې په یې،ه تیاره محیط کې دیوه دیوالي شوي ملاک په کور کې تیر شوي دي چې د دغه وخت او محیط تیاره او ناوړه شرایط او حالات ده وروسته په خپلو داسې اثارو کې، لکه: (میتوکانالوف)، (احمقان)، (ګوډزمیدار) اونورو کې چې له (1909) تر (1912) کال پوري یې لیکلی او انځور کړی دی . تویستوی په لومړي سر کې ونه وشو کولی چې دالتوبر دستر

انقلاب په ماهیت پوه شي هغه و چې له هېواده وتښتیده او خارج ته لاړ چې وروسته بیا ددغه مهاجر ژوندانه په باب خپل احساس په خپله بیوگرافي کې داسې څرگندوي . له هېواده لرې په هجرت کې ژوند کول زما دژوندانه ترټولو ترخه او ستونزو ډکه دوره ده او هلته زه پوه شوم چې له هېواده لرې اوسېدل په داسې حال چې نړۍ دهیچاله پاره نږدې او ضروري نه وي هیڅوک یې نه پیژني او دملک او خپلو خلکو په ګټه هیڅ نه شي کولی څه مانا لري او څومره تریخ ژوند دی .))

دلته و چې دوطن او دهغه کشش دلیکوال په زړه کې دخپګان او پښېماني طوفانونه وپارول ده ته یې دخپل هېواد ښکلی طبیعت- خپل ورکتوب - خپل پلارنی ټاټوبی د یوې داسې معشوقې په حیث وځلاوه چې په هغې یې ژوند کول ناشونی ؤ. خپل دغه احساس پّ خپل ی،ه داستان کې چې ((دنیکتیا ماشوب توب)) نومیري انځور کړ . په (1923) کال کې دی بېرته خپل هېواد ته راستون شو او ویې لیکل :

((زه دځمکې په مخ دنوي ژوندانه دجوړلو ګډون کوونکی شوم زه دزمانې مکلفیتونه او هدفونه زه وینم په دې وخت کې یې دشوروي هستی او عینیت په باب داستان او یو فانتازي رومان ولیکه چې ((انخیز ګارین)) نومیري . همدارنگه په ((کراوونوکې ګرځېدلی)) نومي داستان او ((لومړي پتر)) نومي رومان دده ددغه وخت تخلیقونه دي . تولستوی په خپلو اثارو کې دخپل هېواد دماضي نا انډوله او خلکو له پاره له ستونزو ډک او معاصر په مانا په سوسیالیستي عادلانه ت،لنه کې دخلکو او زیار اېستونکو نیکمرغه ژوند دیو فنکار لیکوال په حیث انځور کړي دي چې دده اثار د ډېرې مودې له پاره د ژوند په حیث نمانځل کیري .

شولوخوف

هغه ليکوال چې دخپلو قهرمانو انساني احساسات په بڼه توگه منعکسوي زموږ د زماني دستر ليکوال ميخايل الساندر ويچ شولوخوف نوم دشوروي ادبياتو د شلمې پيړۍ د ادبياتو د مخکې دنن ورځې د اجتماعي رياليزم د ادبياتو دسرغندوي پې څير ټ، له متمدنه نړۍ کې څرگند او مشهور دي دده اثار او په تيره بيا ستر تاريخي د انسان ((ارام درن)) او ((کرل شوي ځمکې)) رومان دنړۍ د ژونديو ادبياتو دگنجيني په اثارو داخل شوي دي . او دنړۍ دادبي پرمختگونو په بهير کې يې يوه بشپړه دوره اومرحله تشکيل کړې ده ، دده هستوني نه يوازي د نن له پاره بلکې دسبا له پاره او دانسانيت د راتلونکو نسلونو له پاره او مثبت نقش او تاثير لري .

ميخايل الکساندروويچ شولوخوف د (1905 زيږدیز) کال د (می) په يوولسمه نيټه د رستوف د ولايت دوينسکي په اوسن وادي کې زېږېدلی دی ، دده پلار او مور بې وزله دهقانان وو.

شولوخوف لومړی په کلیسا پورې په يوه تړلې مربوطې ښوونځي کې په زده کړه پيل وکړ او بيا په منځني ښوونځي کې داخل شو مگر ده منځنی ښوونځی پای ته ونه شو رسولاى ځکه په دې منځ کې کورنۍ جگړه پيل شوه اود څوارلسو ، پنځه لسو کلونو ځوان هلک ؤ چې جنگ ته ولاړ. ده دشوروي واک دساتونکو په صف کې ددوی د کورنۍ جگړې په ميدانونو کې گډون وکړ. دژوند داکلونه او تجربې د راتلونکي ليکوالي له پاره ستر درسونه او دنوي نړۍ ليد سبقونه شول .

په (1922 زيږدیز) کال کې شولوخوف مسکو ته لاړ او په دې ځای کې يې کله دبارچلولو دکارگر کله دمزدورو او وروسته دکارخانو او فابريکو دمامو په صفت خدمت وکړ. په دې حال کې ده دادبياتو سره زښته زياته مينه پيدا کړه اود مينې او علاقې دي د((ځوان تادر)) ادبي مخلونو ته چې مسکو کې د ادب ځوان ميان سره راتلولول – راکش کړل – او دچاخبه شولوخوف له همدې وخته خپل ټول ژوند او فعاليت په دې لار کې په کار واچاوه .

د (1923) او (1924) کلونو په ترڅ کې د(يونوشیکا يا پراودا) په ورځپاڼه کې د شولوخوف طنزي – انتقادي – فکاهي مقايې د (امتحان) (اېس) (ريونيور) او په نورو نومونو چاپيري .

په دې ځای کې په کوچنيو ادبي پارچو کې دشولوخوف ځوان استعداد او قابليت په بڼه توگه ځليږي. د (1924) کال د ډسمبر په مياشت کې دهمدې ورځپاڼې په مختلفو کې دشولوخوف لومړنۍ کيسه د (خال) تر عنوان لاندي خپليږي. په همدې کيسه کې دشولوخوف دليکوالۍ دستر استعداد لومړنۍ شگوفې لکه روښانه تصويرونه دخيرو او کرکترونو جوړول او نور ځان روښانه کوي .

شولوخوف وروسته له دې بېخي په ايجادي کارونو مشغوليږي او د (کا سوموليا) (پروژکتور) ((سينا)) او (اگونیک د ورځپاڼو)) او مجلو په مخو کې دده په زړه پورې

کیسی او داستانونه چاپیری دا کیسی په اساسی توگه دانقلاب په درشل او کورنیو جگړو کې د دون د قزاقانو ژوند او مبارزې ته وقف شوي دي ، دده دکیسو او نکلونو ډېر قهرمانان او پرسوناژونه حتی د دوی له نومونو سره لکه گریگوري - کارشونوف - او نور وروسته دده د (ارام دون) په رومان کې داخل شول او ددوی د فعالیت او هڅو میدان لا په ډېره پراخه او هر اړخیزه توگه انځور شوه دا داستانونه او کیسی چې وروسته د (دون دکیسو) او لاجوردی دبنتي په مجموعي کې راتل شوي ډېر ژر دبدیعي انځور مهارت او انځورشویو پرابلمونو ته دلوستونکو پام راواړوه . شوروي نامتو او سپین زیری لیکوال سرافیموویچ چې د دون کیسی د (1926) کال په مجموعي باندې سریزه لیکلې وه دشولوخوف دلیکوالي استعداد ته ډېر ارزښت ورکړی و او لیکلې یې وو: ((دا رنگه ژبه - داسې ښکلې او په زړه پورې ژبه چې قزاقان پرې گریږي او دژبې د لنډ بیان د ژوند له نقش - داحساساتوله شدت او حقیقت څخه ډک دي ...))

لیکوال ځیرک او پراخ نظر لري دی دارنگه قابلیت او استعداد لري چې دژوند له بېلابېلو پدیدو څخه ډېر حساس شیان غوره کولای شي .

په (1924 زیږدیز) کال میخایل الکساندروویچ خپل خاپوړي یعنی د دون غاړو ته د ویشنایا کلي ته راستون شو او په دې ځای کې دایمي هستوگنه غوره کړه . دده ټول ژوند او فعالیت له همدې وخته راهیسي د دون په ښکلې او ارام ښونکي ځمکې پورې اړه لري . په دې کې شک نه شته چې دخلکو او د دوی له مبارزو او ښکلاوو څخه ډک ژوند او د دوی په نوي ژوندانه کې دایمي او ورځنی گډون د لیکوال الهام ته نوي وزرې ورکړي ، دده فوق العاده استعداد یې نور هم پسي وغور اوه . دون ته له رارسېدو وروسته شولوخوف په (1928) کال کې خپور شو .

د (ارام دون) د لومړۍ برخې خبریدل د شوروي هېواد په ادبي ژوند کې د سترې پېښې په حیث وگڼل شوه . له (اوسپنیز سیلاب) (چپایف) او تسل نس) څخه وروسته دې اثر د نوي دورې ستر اجتماعي او سیاسي پېښې په پراخه او حماسه‌يي توگه انځورولی چې په دې ترتیب سره د سترو پرولتاري ادبیاتو په ډله کې بیا یو زبردست لیکوال (میخایل شولوخوف) شامل شو .

په (1929 زیږدیز) کال کې شولوخوف د (ارام دون) د رومان دوهمه برخه پای ته ورسوله او خپره یې کړه، اما ده داضرورت په ښه توگه درک کړ چې هغه سترې سیاسي او اجتماعي پېښې چې ده په خپلو سترگو لیدلي باید په نوي توگه انځور شي، له دې ځایه ده چې ده ددې رومان د پای ته رسولو کارته توقف ورکړ او دکرلي شوي ځمکې د رومان په لیکلو یې پیل وکړ په همدې ترتیب په (1932 زیږدیز) کال کې ((دکرل شوي ځمکې د رومان)) لومړۍ برخه له چاپ څخه راووتله په هغو کلونو کې ددې رومان خپریدو ستر ادبي سیاسي او تربیوي اهمیت درلود .

شولوخوف د کلیو د خلکو د راویښېدلو نوي دوره او سوسیالیستي جوړښت لوري ته د دهقاني سترو پرگنو هڅول د دون د غاړو د دښتو د کلیو دژوندانه او کاروبار په څیره کې رنځور کړل .

په هغه کلونو کې چې دکړل شوي ځمکې رومان تألیف او خپور شو د زراعتي اقتصادي اشتراکي کولو جریان دهغه له ټولو اختلافاتو او ستونزو له سختې طبقاتي مبارزې سره یوځای په ټول شوروي هیواد کې دوام درلود په خپله لیکوال هم په دې ستر کار کې په فعالانه ډول گډون کاوه . دده رومان د پراخو دهقاني پرگنو او دگوندې تشکیلاتو په فعالانه کار او زراعتي اقتصاد په اشتراکي کولو سره سیاسي او اجتماعي مؤسسه وه .

د (کړل شوي ځمکې) د لومړۍ برخې له خپریدو وروسته شولوخوف په (1932 زیږدیز) کال کې د (رام دون) دریمه برخه بشپړه او خپره کړه . ددې رومان څلورم کتاب اودهغه وروسته برخه په (1940 زیږدیز) کال کې له چاپه راووته . په همدې توگه شولوخوف د څوارلسو کالو په موده کې دخپلو نامتو کارو په جریان کې د ارام دون ستر تاریخي داستان او دکړل شوي ځمکې دمشهور رومان لومړۍ برخه پای ته ورسوله . دې دواړو رومانونو دشوروي ادبیاتو په گنجینه کې د غوره کارونو په شان لور ځای وگاته د یو وتلي لیکوال هنرمند په څیر دشولوخوف نوم نه یوازې په شوروي اتحاد کې بلکې له هغو څخه بهر هم نه فنا کیدونکی شهرت ترلاسه کړ .

په (1939 زیږدیز) کال کې شولوخوف د شوروي جمهوریتونو داتحاد دعلومو اکاډمۍ په غړیتوب ومنل شو .

په (1941 زیږدیز) کال کې ده د (ارام دون) د څلور ټوکیز رومان له کبله دولتي جایزه ترلاسه کړه په نولس سوه څلویښتم او نولس سوه یوڅلویښتم کلونو کې شولوخوف د (کړل شوي ځمکې) د رومان د دوهمې برخې په لیکلو مشغول و اما په دې ترڅ کې ستره وطني جگړه پیل کیري او دکړل شوي ځمکې په رومان باندې دده کار قطع کیري . د جگړې په دوهمه ورځ شولوخوف شوروي اتحاد مدافعوي کمیسار په عنوان یو تېلیگرام استوي او څرگندوي چې دی داحتیاطي لږا دغند د کمیسار په څیر تیار دی چې دهیواد څخه د دفاع له پاره د شوروي اردو په صف کې ودیري . په دې ترتیب سره شولوخوف ته د (پرادا) د ورځپاڼې دخبریال وظیفه ورسپارل کیري .

دښمن د شوروي هېواد خاوره ترپښو لاندې کوله . په جگړه کې دشولوخوف استوگنځی او کور هم دښمن تریرغلبې لاندې راغی ، دده مور د بم دچاودنې په اثر مړه شوه شولوخوف دا جنگیالی لیکوال د تینګې ارادې څښتن او ثابت قدم شخصیت وار خطا نه شو بلکې په خپلو فعالیتونو په خپل قلم په خپلو اورجنو بیانوسره یې د شوروي خاورې او دانسانیت دپامال کوونکو پر ضد نه پخلاکېدونکې مبارزه وکړه . دشوروي اخبارونو په پاڼه کې دده مضامینو او مقالو د شوروي مبارزو سرتیرو مورال لاپسې لوړ او دانسانیت دښمنانو کرکجنه او وینې خوړونکې څهره یې نړیوالو ته وښودله .

دشولوخوف د اثارو تنقيدي څيرنه

د ميخايل شولوخوف په ايجاداتو كې د (ارام دون) ستر تاريخي رومان چې له څلور ټوكو څخه عبارت دي او د (كرل شوي ځمكې) رومان خاص ځای لري .

د (رالم دون) ستر اهميت او بديعي ارزښت په دې كې دی چې ليكوال د تاريخي غوڅو پيښو په گرداب كې دبېلابېلو اشخاصو په ټنډه ليك په رنځورولو پورې نه دي محدود شوي له هرڅه نه وړاندې دې دمبارزې لار او د قزاقانو داجتماعي بېلابېلو طبقو اخ و ډب په گوته كوي له دې سببه له هر څه وړاندې د رومان قهرمانان خلك دي ، د رومان په لومړنيو مخونو كې په خلقي غورځنگ كې د كارگري گوند لارښوونكي رول او دگوند او خلكو يو ډول بنودل شوي دي .

د (ارام دون) رومان يوه داسې حماسه ده چې دتاريخي پيښو د انځورولو پراختيا له كبله او دژورې هومانستي فلسفې له مخې دشوروي ادبياتو له شهكارونو څخه گڼل كيزي .

د (كرل شوي ځمكې) د رومان ريالستي قوت او د عموميت درجه په دې اندازه عالي وه چې دې اثر نه يوازې ددغې تاريخي دورې په ترڅ كې ستر اهميت ترلاسه كړه بلكې دشوروي پرمختگونو په راتلونكو كلونو كې دشوروي خلكو په ژوندانه باندې ستره اغيزه درلوده ليكوال په رومان كې د داسې يو انسان څيره هست كړې ده چې خپل ځان د خپه كوونكي او دخصوصيت مالكيت د نمائځلو دسپكوونكو شرايطو او محيط څخه خلاصوي .

دا اثر نه يوازې د ځانگړو انسانانو په باره كې نه دي بلكې د ټولو عادي زيار ايستونكو دهقانانو په باره كې دي چې په تدريج سره دخصوصي مالكيت د لمانځلو له روحي او سايكلوژي څخه خلاصيزي ، په رومان كې نه يوازې د قهرمانانو اجتماعي ژوند بېلگې دهغوی شخصي ژوند هم په يوې وتاري بديعي مهارت سره انځور شوی دی .

د(كرل شوي ځمكې) رومان دسوسياليستي رياليزم دادبياتو د كنجيني له ډبرو بنو او غوره اثارو څخه دي او رښتيا چې هغه دشوروي سوسياليستي كليو په هكله كلاسيك اثر بولي، دشولوخوف د اثارو لوستل دخلكو د معنوي جهان په غني كولو او دهغوی په مترقي روزنه او داجتماعي عدالت د غوړيدلي ټولني په جوړولو كې ستر رول لوبوي .

پای

چې غوټې پسې وهي په لاس به درشي
چاويل چې په درياب كې گوهر نه شته

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**